

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

Факультет іноземної філології та соціальних комунікацій
Кафедра германської філології

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Спеціальність 035 «Філологія»
Спеціалізація 035.041 «Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська»

Когнітивні процеси в усному перекладі: робоча пам'ять
перекладача

Допущено до захисту «__» _____ 2021 р.

Зав. каф. германської філології _____ канд. філол. наук, проф. Кобякова І. К.

Виконала:

студ. групи ПР.м-01

Рава Валерія Миколаївна

Науковий керівник:

канд. філол. наук, доцент

Прокопенко Антоніна Вадимівна

Суми 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ.....	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1 СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ КОГНІТИВНИХ АСПЕКТІВ ПЕРЕКЛАДУ	9
1.1 Процеси моніторингу при синхронному перекладі	9
1.2 Базисні характеристики когнітивних моделей перекладу	11
1.3 Функціонування робочої пам'яті перекладача	18
РОЗДІЛ 2 ФРЕЙМ ТА КОГНІТИВНІ СТРАТЕГІЇ.....	24
2.1 Фрейм як когнітивна основа структуризації знань усного перекладача.....	24
2.2 Когнітивні стратегії усного перекладача	30
РОЗДІЛ 3 ЕМПІРИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ РОБОЧОЇ ПАМ'ЯТІ УСНОГО ПЕРЕКЛАДАЧА.....	39
3.1 Розвиток професійно-комунікативної компетентності перекладачів....	39
3.2 Психолінгвістичний експеримент	45
ВИСНОВКИ.....	52
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	55
РЕЗЮМЕ (SUMMARY).....	64
ДОДАТКИ.....	70

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

МО – мова оригіналу

МП – мова перекладу

РП – робоча пам'ять

ВСТУП

Специфіка мовних операцій, затребуваних в тій чи іншій ситуації перекладу, впливає на психологічний тип перекладача. Для усних перекладачів характерні відкритість і невимушеність у вираженні думки, емпатія, швидка реакція, розвинена інтуїція, тяжіння до приблизного формулювання, сприйняття на слух.

Усний переклад пов'язаний з напруженою увагою, інтенсивною роботою пам'яті, здатністю утримувати в пам'яті великі відрізки мовлення і прогнозувати розгортання змісту. Слід підкреслити, що результат прогнозування залежить від інтелектуального «багажу» перекладача. Сам процес прогнозування характеризується попереднім когнітивним досвідом перекладача, тому, чим ширше діапазон цього досвіду, тим успішніше буде проходити пошук адекватного варіанту перекладу.

Послідовний переклад є найпопулярнішим видом усного перекладу, і його дуже складний когнітивний характер зазвичай створює проблеми для студентів-перекладачів [13, с. 815]. При послідовному перекладі посередник слухає мовця, роблячи нотатки, а в кінці зв'язного ходу думок, коли оратор робить паузу – перекладач здійснює передачу повідомлення з використанням слів та граматичних структур, які є притаманними мові перекладу (МП).

Синхронний переклад є одним найважчих у технічному аспекті, оскільки відбувається майже одночасно з промовою оратора з інтервалом відставання в 1-2 секунди [60].

При здійсненні перекладу також активно задіяна робоча пам'ять (РП), яку найкраще розглядати як тимчасове сховище інформації. Як правило, деталі мовних форм, які були розпізнані під час прослуховування, незабаром випаровуються з пам'яті (часто протягом однієї секунди), але перш ніж це відбудеться виникає більш абстрактне уявлення про значення мовленнєвих одиниць, яке залишається доступним для подальшої обробки.

Потім перекладач повинен використовувати це абстрактне значення як вхідні дані для побудови правильного формулювання повідомлення МП. Ця

частина процесу потребує пошуку і активізація відповідних слів у лексиці МП, які б оптимально виражали думку оратора та були граматично сумісні.

Розглядаючи РП саме з цієї точки стає очевидним, що вона виконує різні завдання одночасно: значення слів на мові оригіналу (МО) витягуються з лексики МП й інтегрується у вхідне речення.

Це дослідження базується на перекладознавчому, психолінгвістичному та когнітивному аспектах. Природа когнітивних процесів та обсяг РП відіграють ключову роль у процесі перекладу. Ця теза постулюється у працях таких вчених, як О. П. Воробйової [1], Л. Гавіолі [24], Х. Теббле [43], Е. П. Гончаренко [2], Х. Дам [19], С. А. Жаботинської [3], О. В. Максименка та С. Б. Фокіна [9], Ф. Дабслафф та Б. Мартінсон [20], Н. В. Таценко [12], С. Хейл [28].

Наукові праці Л. Черноватого зосередженні на окремих аспектах професійної підготовки перекладачів. Такі зарубіжні вчені як В. Вільс, О. Швейцер, Р. Штольце та інші провели чимало досліджень спрямованих на вивчення перекладацької компетентності.

Незважаючи на всі наукові досягнення у рамках досліджень синхронного та послідовного перекладу, кількість доробків щодо когнітивної обробки інформації, а саме як перекладач керує процесом інтерпретації повідомлення, складає незначну кількість праць, що зумовлює **актуальність** дослідження. Як відомо, усний перекладач має одночасно виконувати дві лінгвістичні задачі: прослуховування / розуміння повідомлення однією мовою та відтворення уже почутих частин промови іншою. Тож, функції роботи пам'яті, особливо робочої, а також її обмеження мають бути в центрі уваги. Когнітивна пам'ять і РП є важливими областями в дослідженнях процесо-орієнтованого усного та письмового перекладу.

Об'єктом дослідження є РП усного перекладача, а його **предметом** – особливості функціонування РП та когнітивні процеси в усному перекладі.

Мета дослідження полягає у виявленні специфіки функціонування когнітивних механізмів та РП усного перекладача.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких **завдань**:

- обґрунтувати важливість розвитку професійно-комунікативної компетентності перекладача;
- з'ясувати способи нівелювання основних лінгвістичних стрес-факторів під час перекладу;
- описати потенційні техніки та тактики для покращення функціонування РП майбутніх перекладачів;
- здійснити емпіричне дослідження РП усного перекладача;
- осмислити функціонування РП перекладача;
- виокремити базисні характеристики когнітивних моделей перекладу;
- окреслити процеси моніторингу при синхронному перекладі.

Характер дослідження зумовлює необхідність застосування комплексної методики аналізу матеріалу. У роботі були використані такі **методи** дослідження: *дефінітивний* – для визначення базисних термінів психолінгвістики та перекладознавства, *контрастивний аналіз*, що уможлиблює порівняння та виокремлення диференційних ознак функціонування РП серед студентів, які мали попередню підготовку, та тих, котрі не виконували розроблених вправ, *евристичний метод*, що передбачає зібрання раніше зафіксованого матеріалу дослідження, тобто когнітивних моделей, процесів моніторингу та функцій РП, *статистичний метод* на основі дослідження В. І. Перебийніс [10, с. 154] для встановлення тенденції у вдосконаленні функціонування РП у майбутніх перекладачів та для формування підрахунків і зіставлення діаграм з метою отримання об'єктивних даних проведеного експерименту, *метод педагогічного експерименту* [4, с. 63], який полягає у спеціальній організації педагогічної діяльності викладачів, учнів і студентів з метою перевірки, обґрунтування заздалегідь розроблених теоретичних припущень і гіпотез, а саме позитивний вплив розробленого курсу вправ, націлених на вдосконалення РП майбутніх перекладачів

Теоретична значущість роботи полягає в можливості використання результатів дослідження у теорії перекладу, методиці навчання перекладу, психолінгвістиці, а також робить внесок у розвиток понятійного апарату когнітивістики та лінгводидактики.

Практична значущість роботи визначається можливістю застосування її напрацювань у практичній діяльності перекладачів, при проведенні практичних занять з усного перекладу, з іноземної мови, методики навчання перекладу, складанні навчальних посібників.

Наукова новизна представленої роботи полягає в тому, що когнітивні процеси, які задіяні під час усного перекладу були розглянуті досить детально, разом з декількома когнітивними стратегіями, які можуть активно використовуватися у процесі перекладу. Були впроваджені авторські методичні розробки, що націлені на покращення системи пам'яті та проведено психолінгвістичний експеримент, встановлені результати якого вказують на те, що вдосконалення процесів функціонування РП майбутніх усних перекладачів набуло подальшого розвитку.

Апробація результатів роботи. Підсумки окремих етапів наукової роботи висвітлювалися:

– у статті «Кореляція когнітивних процесів та робочої пам'яті перекладача», що опублікована у фаховому збірнику наукових праць «Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Соціальні комунікації» Том 31 (70) у Випуску № 4, 2020 [11];

– у Всеукраїнському конкурсі студентських наукових робіт із галузей знань і спеціальностей (спеціальність «Переклад») з дипломом I ступеня та роботою на тему «Кореляція когнітивних процесів та робочої пам'яті перекладача»;

– у статті «Тренування робочої пам'яті майбутніх перекладачів», що прийнята до друку у фаховий Вісник університету імені Альфреда Нобеля, серія: Педагогіка та психологія.

Структура роботи включає в себе вступ, три розділи, сім підрозділів, висновків, списку використаних, лексикографічних та ілюстративних джерел та резюме. Загальний обсяг тексту роботи (без додатків) складає 69 сторінок. Список використаних джерел включає 82 позиції.

РОЗДІЛ 1

СПЕЦИФІКА ВИВЧЕННЯ КОГНІТИВНИХ АСПЕКТІВ ПЕРЕКЛАДУ

1.1 Процеси моніторингу при синхронному перекладі

Усі процеси, що забезпечують функціонування синхронного перекладу як специфічного виду діяльності, так чи інакше пов'язані з використанням ресурсів пам'яті.

Психолінгвістика – це наука, що утворилася на стику двох суміжних дисциплін: лінгвістики і психології – внаслідок цього вона використовує теоретичні та емпіричні методи обох наук для дослідження розумових процесів, що лежать в основі оволодіння мовою та її використання [51].

Когнітивні процеси – це психічні процеси, які можливо представити як логічну і осмислену послідовність дій з переробки інформації [57].

РП – це когнітивна система обмеженої ємності, що забезпечує тимчасове зберігання інформації, доступної для безпосередньої обробки [52].

Важливу роль у процесі обробки тексту оригіналу і в успішності перекладу відіграє увага, зосередженість, стійкість, концентрація на ключових моментах, швидкість перемикання з одного об'єкта на інший.

Усний перекладач виконує дві функції відповідно до моделі ментальних процесів, він перекладає та керує взаємодією між мовцями. Процес інтерпретації включає в себе різні види моніторингу, концепція якого може бути корисна для опису специфіки когнітивних процесів перекладачів.

Моніторинг власних висловлювань характерний для всіх мовців в цілому. Контролюючи (спостерігаючи, оцінюючи, можливо, виправляючи) нашу мову під час розмови, ми порівнюємо наше мовлення з нашим планом, виявляючи і, можливо, виправляючи промахи мови, невідповідності тощо. Моніторинг також входить до кількох моделей процесу синхронного перекладу [33, с. 57]. Так, наприклад, відомо, що під час своєї роботи перекладачі синхроністи виправляють свої власні інтерпретовані висловлювання під час

промови на мові оригіналу. Крім такого корегування емпіричні дані для моніторингу надходять також з ретроспективи [45, с. 53]. Отже, ми припускаємо, що моніторинг також є компонентом процесу інтерпретації в межах соціальної сфери, але з розширеними функціями.

Функції різних видів моніторингу інтерпретатора можна описати у двох пунктах. Перший – коли говорить одна сторона, перекладач має стежити за своїм розумінням висловлювань, відслідковувати зв'язок між щойно почутим реченням та уже перекладеною частиною промови та стежити за процесом обробки інформації та здатністю її запам'ятовувати. Другий пункт – коли перекладач говорить, він має аналізувати своє власне висловлювання мовою перекладу, відстежувати доречність та логічний зв'язок між частинами, що вже були перекладені, і відстежувати вербальні і невербальні реакції мовців [17, с. 274].

З точки зору випадків моніторингу (тобто контролю процесу і результатів усного перекладу) можуть спостерігатися певні відмінності між досвідченими усними перекладачами, які постійно розвивають свої навички, та тими, хто обмежується лише знанням мови, без тренувань своїх здібностей та практики націленої на покращення функціонування РП. Моніторинг, є розділовою рисою між досвідченими та недосвідченими усними перекладачами, а досвідчені усні перекладачі мають більше можливостей для обробки інформації, та вміють добре контролювати процес перекладу [45, с. 16].

Проблеми обробки, які можуть виникнути під час інтерпретації є прикладом неправильного моніторингу, і знижують продуктивність роботи [5, с. 74]. За допомогою компонентів моніторингу, таких як здатність контролювати процес, вміння виконувати переклад з дуже малою втратою інформації, перекладач може інтерпретувати повідомлення досить якісно [45, с. 76-77].

Говорячи про досвідчених перекладачів, можна звернути увагу на те, що перш за все вони розвивають специфічні для предметної області навички (здатність селективного кодування, кращий контроль вихідних даних, більш

ефективний розподіл РП), які, у свою чергу, мають вагоме значення при перекладі [45, с. 139].

Проблеми обробки повідомлення – це проблеми, що виникають при інтерпретації і призводять до збоїв автоматизованих процесів, таких як проблеми зі сприйняттям, швидкістю перекладу і пошуком відповідників; моніторинг відбувається, коли перекладач розмірковує про особливості передачі повідомлення, наприклад про оцінку мовця; зрештою, стратегії є рішеннями проблем обробки і можуть бути будь-якими – від компресії, до смислового розвитку.

Отже, можна сказати, що приклади моніторингу дійсно можуть розповісти нам щось про досвід та вміння перекладача. Моніторинг є компонентом, який робить процес перекладу більш ефективним. Завдання моніторингу полягає в контролі, спостереженні, оцінці та виправленнях мовлення та зіставленні його з наміченим планом перекладу.

1.2 Базисні характеристики когнітивних моделей перекладу

За словами О. П. Воробйової «застосування когнітивних підходів у гуманітарних науках, свідчить про поширення когнітивної методики та зміцнення міждисциплінарних зв'язків» [1, с. 18]. С. А. Жаботинська характеризує когнітивні структури як «ментальний конструкт, або інтерпретацію, яка об'єктивується в мовній формі. Така об'єктивація іконічна: формальна структура фіксує саму когнітивну модель» [3, с. 72], а когнітивну модель розглядає як «синтез концептуальної моделі і когнітивної операції» [3, с. 62].

Д. Жиль розробив власну когнітивну модель перекладу під назвою «Модель розподілу зусиль», її ядром є ресурси уваги перекладача та їхній розподіл у процесі перекладу. Отже, в рамках комунікативної ситуації інтерпретації через виконання декількох типів операцій застосовуються та

виявляються різні рівні активованої свідомості, а також задіяні когнітивні механізми, які забезпечують ефективність та ментальну енергію [26, с. 38].

Відповідно до цієї моделі перекладач-синхроніст протягом процесу інтерпретації потребує чотири типи зусиль, див. рис. 1.1:

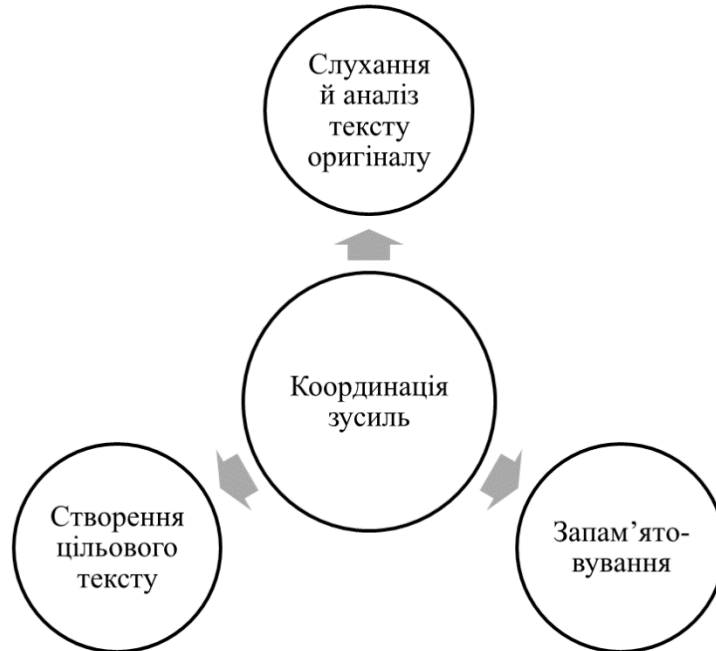

Рис. 1.1 Модель розподілу зусиль Д. Жиля

Слухання та аналіз тексту – ці зусилля пов'язані саме з розумінням, адже просте слухання слів марне, якщо мозок перекладача не перетворює їх в осмислене повідомлення;

Запам'ятовування – розглядається, як механізм, завдяки функціонуванню якого відбувається тимчасове збереження інформації в РП, до процесу подальшої обробки повідомлення;

Створення цільового тексту – при послідовному усному перекладі зусилля поділяються на дві виробничі фази: перша – це момент, коли перекладач слухає текст мовою оригіналу і робить нотатки, а друга – передача повідомлення мовою перекладу;

Координація усіх зусиль – з цією навичкою перекладачеві буде легше збалансувати виконання своєї роботи в найбільш оптимальних умовах, оскільки мистецтво інтерпретації засноване на мистецтві координації [29, с. 165].

Енергія, витрачена на переклад, обумовлена сумою всіх чотирьох «зусиль» і динамічно змінюється разом з вихідним потоком мови. Так, при перекладі доволі простого тексту можуть з'явитися помилки, оскільки попередній уривок міг представляти велику складність і потребував великих зусиль для його запам'ятовування. Отже, фундаментальну роль серед представлених чотирьох зусиль відіграє координація процесу перекладу.

Д. Жиль також вважає, що його модель працює для послідовного перекладу і передбачає, що він складається з двох фаз [25, с. 143]:

- фаза слухання, запам'ятовування та конспектування;
- фаза реконструкції мовлення, читання нотаток, створення повідомлення

МП, див. рис. 1.2:

Рис. 1.2 Модель розподілу зусиль для послідовного перекладу Д. Жилия

Ця формула, застосовується лише у випадку довгого процесу послідовного перекладу, коли перекладач робить нотатки, щоб усно передати повідомлення в кінці мовлення оратора.

Конспектування є основним і важливим навиком, якому необхідно навчитися перекладачам, особливо для послідовного перекладу. Д. Селескович зазначив, що нотування посилює концентрацію і допомагає перекладачеві

вчасно згадати та запам'ятати інформацію [40, с. 125]. Крім того, нотатки допомагають пам'яті розслабитися, оскільки короткочасна пам'ять не може зберегти кожну деталь мовлення. Примітки допоможуть перекладачеві пригадати основні ідеї та встановити логічний зв'язок за допомогою підказок і сигналів. На думку Ж. Розана нотатки виконують дві основні функції:

- нагадувати перекладачеві про всі ідеї в цьому уривку промови та зв'язки між ними;
- сприяти вільному та стильному перекладу (що знову ж таки означає, що словам потрібно надавати контекстне значення, а не еквівалент словника) [37, с. 25].

Однією з основних вимог успішного нотування є розуміння мови, оскільки без розуміння вихідного повідомлення запис неможливий. Насправді, розуміння повідомлення МО та передача його МП є ключовими елементами успішного перекладу.

У процесі інтерпретації перекладачі не зосереджуються на окремих вихідних словах, а звертають увагу на сенс мовлення з огляду на комунікативну ситуацію висловлювання. Коли сенс повідомлення зрозумілий, перекладач повинен розглянути такі питання: що занотувати, як і коли.

Проте, якщо процес послідовного перекладу короткий, то його формула може бути максимально наближена до формули, що застосовується при синхронному перекладі [28, с. 57].

Формула залишається такою ж, як і при синхронному перекладі, але міміка та взаємне сприйняття мовця за допомогою перекладача полегшують завдання координації усіх зусиль.

У формулі для послідовного перекладу потрібно звертати увагу на темп мовця, адже він має бути повільнішим, що збільшить здатність перекладача розуміти та аналізувати інформацію. Завдяки цьому перекладач використовує лише свою короткочасну пам'ять, виконує переклад, не нехтуючи координацією, див. рис. 1.3.

Рис. 1.3 Модель розподілу зусиль для короткого послідовного перекладу
Д. Жилія

Нещодавно К. Сібер запропонував свою модель когнітивного навантаження при синхронному перекладі, засновану на загальних дослідженнях когнітивних процесів, яка передбачає, що різні процеси можуть оброблятися паралельно один одному [39, с. 25] див. рис. 1.4.

Рис. 1.4 Модель когнітивного навантаження К. Сібера

Ця модель вважається найсучаснішою та відтворює когнітивне навантаження, що виникає в результаті взаємодії компонентів синхронного перекладу (пам'яті, сприйняття, когнітивної обробки та відтворення), на рівні речення.

При збільшенні темпу мови оратора, а також при наявності у нього певних особливостей вимови (діалекти, порушення загальноприйнятих мовних норм, дефекти мовлення та інші), синхронному перекладачеві доводиться вдаватися до різних стратегій синхронного перекладу. У своїй праці К. Сібер описує чотири поведінкові стратегії, які перекладачі, на його думку, можуть застосовувати у своїй роботі: очікування (waiting), затримка (stalling), сегментація (chunking), передбачення (anticipation).

Розглянемо детальніше кожен з цих стратегій.

Очікування – це стратегія, за допомогою якої синхронні перекладачі мають на меті спочатку отримати якомога більше тексту мови оригіналу, а потім тільки починати відтворення тексту мовою перекладу. Як наслідок, інформація, яку вони отримують під час очікування, повинна зберігатися в РП, де вона залишається активною завдяки когнітивним ресурсам, доти, поки вся інформація не буде відтворена. З одного боку, це дозволяє перекладачам тимчасово полегшити когнітивне навантаження, оскільки переривання одночасних процесів сприйняття і відтворення мови ефективно перетворює процес у просте завдання сприйняття і запам'ятовування. Однак, з іншого боку, це може викликати побічний ефект, що призводить до значного збільшення когнітивного навантаження, коли інформація, яку чекав інтерпретатор починає кодуватися [38, с. 193].

Як стратегія, затримка дуже схожа на очікування, оскільки обидві вони спрямовані на те, щоб виграти час протягом якого інтерпретатор може отримати більше інформації до стадії інтеграції та кодування. У той час як очікування зазвичай призводить до мовчання в усних перекладачів, затримка ж постулює виробництво «нейтрального заповнення», яка заповнює період очікування без додавання будь-якої нової інформації, хоча, навіть повторення

того, що вже було сказано, трохи змінює повідомлення з точки зору акценту та інших факторів. Подібно до стратегії очікування, затримка збільшує паузу витриману інтерпретатором і додає складності на рівні когнітивної обробки, оскільки кодування і відтворення матеріалу заповнення накладається на процес розуміння [38, с. 194].

Сегментація тексту – це процес розуміння, при якому речення ділиться на більш дрібні сегменти, базуючись на поверхневому аналізі. Передбачається, що фрагменти приблизно відповідають просодичним патернам мови і зазвичай складаються з одного змістовного слова, оточеного низкою функціональних слів. Дотримуючись цієї стратегії, інтерпретатори сегментують вхідні дані на більш дрібні фрагменти, які можуть бути відтворенні без жодної затримки та без прослуховування повного речення [38, с. 196].

Стратегія передбачення базується на можливості інтерпретатора спрогнозувати, що буде сказано мовцем. З одного боку, потреби в когнітивних ресурсах, здається, залишаються близькими до базових значень, за винятком фактичної обробки, тобто «вгадування» дієслова, що залучає до чималого використання когнітивних ресурсів. З іншого боку, ця стратегія дозволяє перекладачам завершити свою інтерпретацію з запізненням, аналогічним базовому значенню, що дозволяє уникнути вищезгаданого побічного ефекту [38, с. 197].

На сьогоднішньому етапі робляться припущення щодо обсягу когнітивного навантаження (в рамках парадигми обмежених ресурсів), пов'язаної з кожною з цих стратегій.

Отже, основними характеристиками когнітивного механізму перекладача є наступні: гнучкість, динамізм, широкі операційні можливості, висока швидкість перемикання мовних і культурних кодів, швидкий перехід з однієї системи культурно-когнітивних координат в іншу, здатність приймати миттєві рішення, активність всіх механізмів пам'яті, розвинена інтуїція, здатність до рефлексії, вміння одночасно виконувати гетерогенні мовні дії, широкий арсенал знань.

1.3 Функціонування робочої пам'яті перекладача

Психологічні дослідження людської пам'яті сходяться на думці, що вона може бути двох типів: короткочасна пам'ять і довготривала пам'ять. К. Хоппер звертає увагу на те, що довготривала пам'ять не є постійною [29, с. 102]. Відповідно до своєї назви, короткочасна надає можливість зберігати та згадувати інформацію лише протягом короткого періоду часу, оскільки не створює нейронних механізмів, які були б потрібні для подальшого зберігання.

Довготривала пам'ять навпаки ж виникає після того, як були створені нейронні шляхи для зберігання, тому інформація, яка була почута, може зберігатися від хвилин до місяців або навіть років. Але для цього слід закодувати та стабілізувати інформацію багаторазовим її використанням, адже ми збираємося її згадати пізніше [29, с. 102]. Це фактично означає, що деякі речі стають частиною нашої пам'яті через повтор, і вони належать довготривалій пам'яті, а речення, які ми чуємо лише один раз, не кодуються в нашу пам'ять, будучи частиною короткочасної. Цей вид пам'яті важливий для завдання перекладача, оскільки він/вона має швидко передати повідомлення з МО на МП. Збереження інформації триває всього до тридцяти секунд, потім стирається з пам'яті [3, с. 66]. Ось чому короткочасна пам'ять надзвичайно корисна для перекладачів.

Уважається, що інформація надходить у короткочасну пам'ять в результаті уваги до імпульсу, у нашому випадку уваги до мовця. Дослідження показують, що кодування інформації в основному здійснюється за допомогою трьох способів: акустичної, візуальної та семантичної. Акустичне кодування тісно стосується того, що ми чуємо (слова, речення, звуки), не роблячи акценту на значеннях речень/слів. Джерело доказів «розмежування довготривалої та короткочасної пам'яті є результатами експериментів, які свідчать про те, що матеріал нашої короткочасної пам'яті обробляється в основному за допомогою

мовних звуків, тоді як наша довготривала пам'ять залежить насамперед від значення» [10, с. 36].

А. Бедделі стверджує, що короткочасна пам'ять залежить в основному від акустичного кодування. Якщо учасники беруть слова з короткочасної пам'яті, вони не плутають ті, що мають однакове значення, наприклад *“large”* і *“big”*, але вони часто плутали слова, які звучать подібно згадуючи *“cat”* замість *“cap”* [14, с. 48]. Це означає, що перекладач багато в чому покладається на те, що чує, при цьому намагається правильно виконати завдання. Під час швидкого процесу перекладу у перекладача не вистачає часу на ретельний аналіз сенсу інформації; тому він/вона іноді перекладає автоматично відповідно до почутих слів, не фільтруючи фактичне значення. Повідомлення відображається належним чином, якщо почуті слова, відповідають контексту. У цьому випадку довготривала пам'ять діє краще і базується в основному на гарній обізнаності перекладача саме в тій області, в якій виконується переклад [34, с. 42].

Візуальне кодування повідомлення пов'язане з картинками чи образами, які ми подумки створюємо, коли чуємо повідомлення. На конференції це може бути презентація Power Point, деякі діаграми та графіки, або це може бути у вигляді візуальних уявлень, які людина створює у своїй свідомості. Таке явище називають фотографічною пам'яттю, оскільки люди, у яких вона досить гарно розвинена увічнюють образ, а в інших цей вид пам'яті менш функціональний. Семантичне кодування говорить про фактичне значення слів. Дослідження, проведені психологами, були досить несподіваними [21, с. 256]. Р. Келлог виявив, що семантичні коди є потужними в короткочасній пам'яті, і що люди усвідомлювали фактичне значення цих тріад або пар слів [31, с. 135].

Незважаючи на необхідність утримувати в пам'яті певний обсяг тексту МО до безпосереднього початку процесу перекодування інформації на рідну мову, синхронні перекладачі позбавлені можливості повторювати її. Складність в одночасному розумінні тексту та його відтворенні можна пояснити артикуляторним придушенням – феномен, при якому артикуляція нерелевантної інформації під час вербальної задачі заважає нормальному

функціонуванню фонологічної петлі. Згідно з твердженнями А. Бедделі, це відбувається, тому що артикуляція пригнічує субвокальне повторення вербальної інформації (тобто в цьому випадку, субвокальне повторення тексту оригіналу) [15, с. 419]. Сам процес синхронного перекладу передбачає декілька факторів, що превентують промовляння тексту в голові: по-перше, всього близько 70% інформації, переданої в мові перекладу, збігається з отриманою інформацією мовою оригіналу. Когнітивні витрати на пошук у довготривалій пам'яті і підбір відповідників, ймовірно, послаблюють процес повторення елементів мови оригіналу, по-друге, таке повторення витягнутих елементів мовою перекладу може унеможливити сприйняття нової інформації, яка вводиться мовою оригіналу.

Ш. Тімарова досліджує функції РП та її продуктивність при синхронному перекладі конференцій, і приходять до висновку, що синхронний переклад переважно пов'язаний із центральними виконавчими функціями і, що різні підпроцеси при синхронному перекладі імплементуються різними функціями РП [44, с. 119]. Таким чином, у синхронному перекладі немає чіткої однозначної кореляції специфічних функцій РП і відповідних їй підпроцесів.

РП вважається однією з ключових когнітивних здібностей, необхідних для здійснення усного перекладу. Проте під час перекладу пам'ять використовується по-особливому, так, незважаючи на необхідність утримувати у пам'яті певний обсяг тексту мовою оригіналу до безпосереднього початку процесу перекодування інформації на рідну мову, синхронні перекладачі позбавлені можливості повторювати її.

РП також потребує певної шліфовки. З одного боку, необхідно розвивати такі якості, як досить чітке фіксування звукових образів (інтонаційних і синтаксичних одиниць) мовного потоку мовою оригіналу зі збереженням їх у пам'яті на 1-2 секунди після закінчення звучання. З іншого боку, є певні фактори, такі як відомості з теми та цілі виступу, основний зміст висловлювань і деяких найважливіших формулювань, котрі мають залишатися у свідомості

протягом більш тривалого періоду, зазвичай до кінця виступу оратора або до закінчення конференції.

Коли оратор починає свою промову, перекладач задіює когнітивний механізм сприйняття і розуміння. На цьому етапі відбувається кореляція окремих фонем з наявними в довготривалій пам'яті перекладача фонемними наборами і з'єднання їх в окремі словоформи. Таким чином перекладач виокремлює значення, яким, на його думку, володіє конкретне слово в мові оратора, а також визначає місце цього слова у висловлюванні мовою перекладу. База даних різних значень слів також знаходиться в довготривалій пам'яті перекладача-синхроніста. Задля оперативного доступу до неї та вилучення необхідної інформації існують певні тригери, що дозволяють перекладачеві максимально точно ідентифікувати почутий набір звуків з тим чи іншим словом.

Основними лінгвістичними стрес-факторами для когнітивного механізму перекладача є термінологічна лексика, використовувані автором вихідного повідомлення аббревіатури, фразеологічні одиниці, каламбури та інші.

До числа контрзаходів, які допомагають перекладачеві долати додаткове стресове навантаження такого роду, крім тих чи інших стратегій, віднесемо постійну актуалізацію своїх знань щодо термінології конкретної сфери людської діяльності, розширення власних фонових знань, а також поповнення бази даних перекладацьких відповідностей стійких виразів, що зберігаються в довготривалій пам'яті.

При сприйнятті першого відрізка вихідного повідомлення у перекладача-синхроніста активізується мовна система вихідної мови. Після обробки інформації, що надійшла, активізується і мовна система мови перекладу, і надалі до закінчення процесу синхронного перекладу обидві ці мовні системи залишаються в активному стані. У цей момент активізується механізм перемикання між мовами, який забезпечує постійне сканування обох систем на предмет відповідностей одиниць мови перекладу одиницям мови оригіналу.

Підтримка обох систем в активному стані вимагає від перекладача-синхроніста значних когнітивних зусиль.

Найбільш стресовим для когнітивного механізму перемикання між мовами є міжмовна інтерференція. Для її нівелювання перекладач повинен уміти подавляти відповідності, які інтерферуються та активізувати ті відповідності, які найкращим чином задовольняють норми мови перекладу. Також у цьому випадку перекладач часто використовує прийом самокорегування [32, с. 302].

Після використання системи мови перекладу синхронний перекладач здійснює вибір варіанту перекладу. На цьому етапі відбувається перевірка передбачуваного варіанту на предмет відповідності змісту вихідного повідомлення відповідно до норм мови перекладу. Тут необхідно відзначити той факт, що перекладачеві доводиться постійно звірятися з тією термінологічною базою, яка відповідає тій чи іншій тематиці виступу. Крім цього синхроніст, постійно відстежуючи настрій і наміри автора повідомлення, має підбирати відповідні елементи в мові перекладу.

Головним стресовим фактором для механізму підбору варіанту перекладу є структурно-семантичний розрив між мовою оригіналу та мовою перекладу. Тобто, структура висловлювання і закладений автором сенс вихідного повідомлення не завжди збігаються з аналогічними конструкціями в мові перекладу [32, с. 311].

У результаті негативного впливу стресу саме увага перекладача зазнає суттєвої деградації. Достатньо всього декілька секунд неуважно слухати оратора, щоб перекладач-синхроніст зіткнувся з досить серйозними проблемами у функціонуванні всіх інших когнітивних механізмів. Для того, щоб не допустити таку ситуацію синхронний перекладач повинен вміти миттєво розслаблятися на кілька секунд для відновлення власної уваги.

Тож, задля нівелювання негативного впливу стресу, перекладач повинен постійно вдосконалювати свої мовні знання, розширювати власний діапазон відповідників, а також краще орієнтуватися в тій термінології, за тематикою

якої йому належить здійснювати синхронний переклад. При цьому необхідно активніше задіяти прийом самокорегування.

РОЗДІЛ 2

ФРЕЙМ ТА КОГНІТИВНІ СТРАТЕГІЇ

2.1 Фрейм як когнітивна основа структуризації знань усного перекладача

Розглядаючи процес активації знань на етапі розуміння тексту перекладачем через призму фреймових структур та їх опрацювання, необхідно дати більш детальне пояснення принципам структуризації та організації фреймів як когнітивної складової перекладацького процесу

У перекладі ситуативні фрейми є структурами фонових знань (background knowledge), які багато дослідників розглядають з погляду прагматики, тобто як своєрідну екстралінгвістичну інформацію (реалії), яка імпліковано дається в тексті оригіналу та експлікується перекладачем [30]. Отримуючи інформацію з дійсності і відкладаючи її в пам'яті, у перекладача, як і в будь-якої людини, формується тим самим особливий ментальний простір, що складається з семантичних, лексичних та концептуальних полів. Однак при роботі з різноманітними дискурсами та контекстами багато залежить від здатності перекладача оперувати накопиченими знаннями при активації відповідних фреймів, які ми поділяємо на ситуативні та концептуальні.

Концептуальний фрейм є основою для накопичення як знань про світ у цілому, так і знань, що стосуються цього епістемічного співтовариства, що є реципієнтом тексту перекладу. Це знання, що дозволяють розуміти та інтерпретувати тексти на основі уявлень про явища, події та дії, властиві даному суспільству. За зауваженням Ч. Філлмора, концептуальний фрейм представляє цілий набір асоціацій та інформації, що активується одним словом. Концептуальний фрейм дозволяє перекладачеві додумати або здогадатися про значення слова та всього контексту за допомогою асоціативного понятійного ряду, що виникає у свідомості [23, с. 240].

Ситуативний фрейм, з перекладацької сторони, представляється нам як структура знань, що репрезентують переважно денотативні реалії, що відображають інформацію денотативного характеру, що відповідає ознакою інформативності спеціалізованих перекладів. У цьому випадку слово в тексті оригінала (враховуючи термінологічну насиченість спеціалізованих промов, то, швидше за все, це термін) активує ланцюг образів, пов'язаних із реальною ситуацією його використання, включаючи об'єкти, дії з цими об'єктами, учасників дії тощо, що часто позначається у когнітивній лінгвістиці в термінах «сценарій» [53], «скрипт» [55] або ж «модуль». Ця сукупність елементів відноситься до певної ситуації, взятої з людського досвіду, і є необхідною для розуміння обраного контексту та передачі його мовою перекладу.

По справедливому зауваженню О. О. Коляденко, фрейм слід розуміти як «двосторонню сутність». З одного боку, це система знань про ту чи іншу прецедентну або навіть типову ситуацію реальності, що склалася у свідомості індивіда на основі попереднього досвіду. З іншого боку, фрейм являє собою динамічну когнітивну категорію. Він виникає у свідомості індивіда під впливом тих чи інших подразників, які активізують існуючу систему знань [8, с. 141].

На основі такого розрізнення сутностей фрейму, можна виокремити статичні та динамічні фрейми. Оскільки в будь-якому пізнавальному процесі неминуче виявляються дві його сторони: статична, яка відображає певний результат (у вигляді наявного знання), і динамічна, пов'язана з самими розумовими операціями, що ведуть до досягнення цих знань, а також спрямованими на їхню інтерпретацію чи переосмислення. Подібна диференціація має велике значення у рамках розгляду перекладацького процесу, в якому знання, закладені у свідомості індивіда у вигляді статичних фреймів, що перетворюються на динамічний фрейм під впливом вербальних подразників, що виходять із тексту оригіналу. Однак якщо говорити про пізнавальну діяльність перекладача, що полягає в безперервному накопиченні знань, то статичний фрейм знову стає динамічним, піддаючись різного роду структурним перетворенням у міру надходження нової інформації. Таким

чином, можна прийти до висновку, що розрізнення статичного та динамічного фреймів має певні переваги стосовно перекладацького процесу, і зокрема до етапу розуміння.

У зарубіжній лінгвістиці розглядається принцип взаємодії фреймів і сценаріїв, що є основою концепції Ч. Філлмора. Вчений висунув теорію значення, що представляє інтегрований підхід на структуру мови, її розуміння та її набуття [22, с. 1092]. Надалі ця концепція отримала своє продовження в розробці семантики прототипів.

Іншими словами, активація сценаріїв та фреймів створює ланцюгову реакцію їхньої взаємодії за допомогою асоціативних ланцюжків. У цьому асоціативний ряд може бути як лінгвістичного, і екстралінгвістичного характеру. Це пояснює той факт, що процес перекладу не обмежується пошуком лінгвістичних відповідностей та зачіпає область ситуативно зумовлених явищ та когнітивного досвіду перекладача, накопиченого у процесі професійної діяльності.

Кожен окремий фрейм, представлений у тексті, здатний активізувати сценарій або кілька сценаріїв, розкриваючи нові грані екстралінгвістичного досвіду перекладача, тим самим підвищуючи ймовірність пошуку потрібного фрейму для створення тексту перекладу.

Ця думка виразно простежується у роботі С. Хорнбі. За словами вченого, переклад починається з подання фрейму в тексті на МО, що містить суто лінгвістичний компонент і складений автором з набору прототипових сценаріїв, що є у нього. На основі цього фрейму тексту у свідомості перекладача активізуються свої власні сценарії, виходячи з знань, отриманих з досвіду та матеріалу представленого тексту [41, с. 195].

За результатами досліджень зарубіжних учених, фреймові структури мають низку властивих їм характеристик див. рис. 2.1:

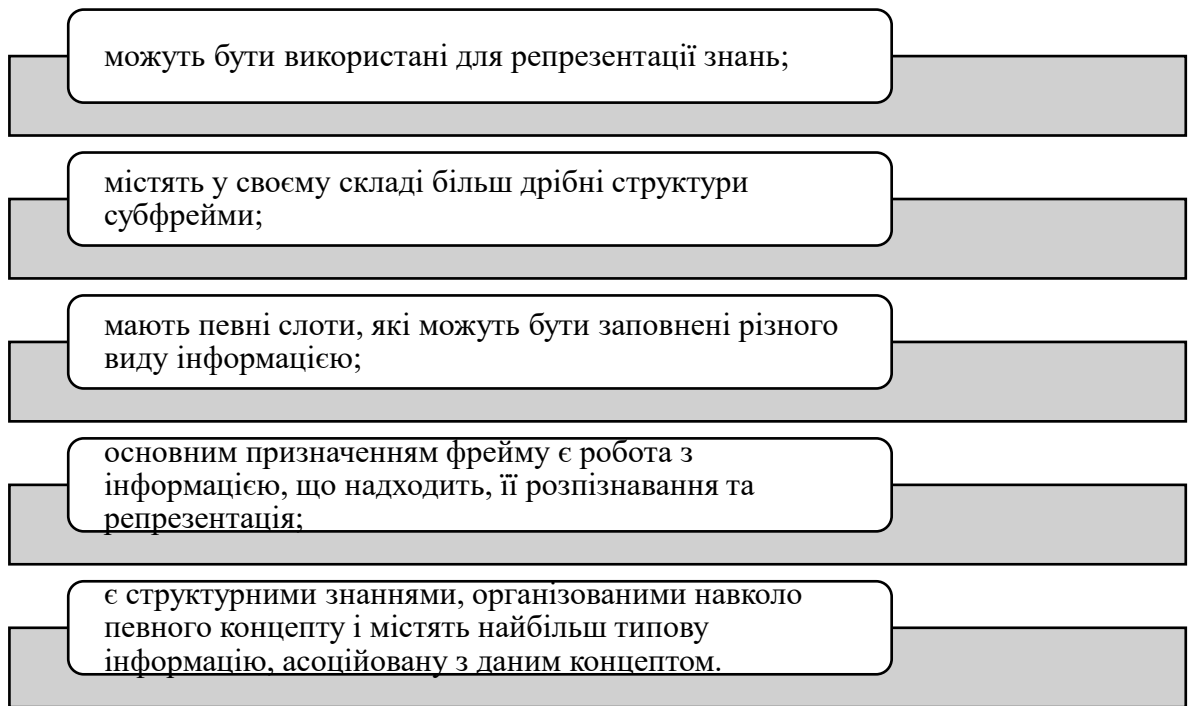

Рис. 2.1 «Характерні властивості фреймових структур»

Тож, статичний фрейм вбирає в себе знання, які перекладач здобуває протягом усієї професійної діяльності. Для усного перекладача мовні знання представлені переважно термінами та супутньою спеціальною лексикою. Класифікаційний фрейм структурує всю відому перекладачеві інформацію щодо конкретного явища.

Для динамічного фрейму джерелом його вербального наповнення є промова, призначена для перекладу. Відповідно уявна вибірка інформації відбувається на основі змісту промови, яка, як правило, окреслює рамки певної галузі знань. Таким чином, динамічний класифікаційний фрейм відрізняється не просто тематичною, але також контекстуальною обумовленістю. Позначення вузлів відбувається з урахуванням розподілу контекстуальної інформації.

Виділяючи інформацію з промови, перекладач співвідносить її з власними знаннями певної тематичної області, які знаходяться у ментальній лексичі. Починаючи з етапу розуміння, відбувається зіставлення ситуації, що виводиться з тексту оригіналу, із власними уявленнями про цю ситуацію. Герменевтичний етап перекладу долається успішно, якщо когнітивний досвід перекладача дорівнює чи перевищує когнітивний досвід автора.

На етапі розуміння створюється ситуація, коли текст оригіналу є подразником, який актуалізує відповідний «динамічний» фрейм шляхом запуску особливої пошукової системи, що виокремлює відповідності між інформацією, закладеною в тексті, та когнітивними знаннями перекладача, які дозволяють зрозуміти сприйману інформацію. За допомогою знаходження точок відповідності формується фрейм, рамки якого обмежують коло або набір вербальних та невербальних елементів, необхідних перекладачеві для передачі повідомлення на МП.

Оскільки виділення фреймів у цьому випадку зумовлене контекстом, рамки фрейму можуть виявитися як вузькими, що обмежують окреме явище, так і достатньо широкими, до опису окремої галузі промисловості. Все залежить від когнітивної складової повідомлення, на основі чого формується кадр з відповідним наповненням його вузлів.

Для прикладу візьмемо промову Томаса Стентона (2017), під назвою “Enterprise Risk Management” [79]:

*We live in an increasingly complex world. One of the results of that complexity is that a number of organizations are surprised when risks emerge that actually take them down. On the private sector side, you can think of the **BP Gulf** oil spill where complexities led to a huge disaster in the Gulf of Mexico.*

*You can think of the **GM** ignition switch problem and in those cases, of course, people fire the CEOs they fire people, companies are hurt seriously. In the case of the Takata airbags, you may actually see a company go out of business.*

On the government side, you see the same problem. The VA had a series of Veterans Hospitals and it turned out that overstretched hospitals have long wait times. And it turned out that Veterans Administration hospitals in fact had such long wait times that veterans were dying before they got their health care.

*The same thing happened with the **IRS** where people were looking at exempt organizations and decided not very bright to look at organizations that all had the name Tea Party in it. When that came to light the resulting explosion led to firing*

people from the top of the organization down and Congress again did surgery on the IRS.

Актуалізація фреймів у професійного перекладача починається відразу після того, як він дізнається про тему доповіді. Практика показує, що спочатку виникає візуальне уявлення об'єкта, описаного у МО. Відокремивши опорні моменти текстуального змісту, перекладач подумки переноситься в цю ситуацію, яка супроводжує надалі весь перекладацький процес, виступаючи як «фон», що сприяє концентрації перекладача на важливих деталях та відносинах, що відповідають реальній дійсності. Необхідно зауважити, що «фон» у вигляді немовної інформації часто присутній у самих матеріалах у вигляді графіків, креслень або схем, які можуть бути присутніми у супроводжуючій презентації. Наявність у презентації розгорнутої схеми чи фотографії описуваної події найчастіше виступає для перекладача необхідним орієнтиром у процесі перекладу. У вибраній промові графічної опори не дається.

Перші хвилини промови розповідається одразу про чотири організації див. рис. 2.2:

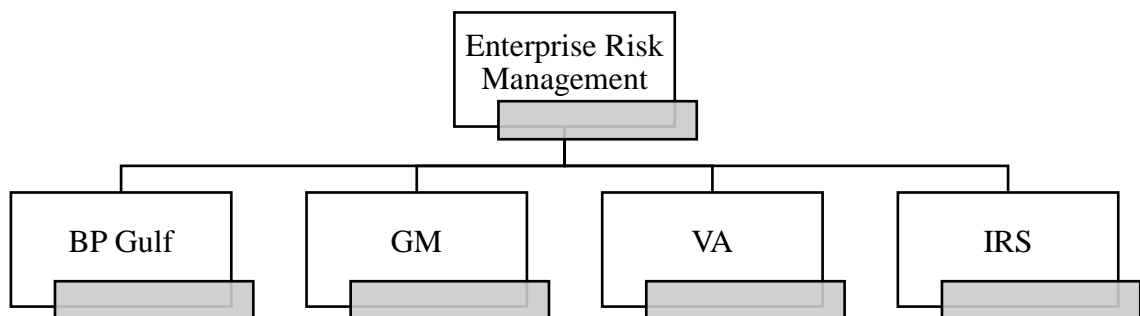

Рис. 2.2 Аббревіатури організацій

Кожна з організацій не пов'язана з іншими та презентуються у промові не в повному варіанті, а це означає, що перекладач має сам розшифрувати ці аббревіатури та зрозуміти їх значення. Тож, беручи певну інформацію зі своєї пам'яті досвідчений перекладач з легкістю впорається з поставленою задачею.

Оскільки кожен професіонал має знати напам'ять чималу кількість абревіатур, розширюючи свій кругозір та цікавлячись світовими новинами – усим цим він збагачує свій словниковий запас. Також, заздалегідь знаючи тему промови у нього є шанс підготуватися проглянувши останні новини та список масштабних організацій, які знаходяться на слуху в суспільства.

Безумовно, при врахуванні комплексності та невловимості розумових процесів перекладача наведене вище зображення з абревіатурами займає лічені секунди для пошуку їх декодування у пам'яті. Перекладачеві властиво думати з випередженням, заздалегідь прораховуючи всі можливі ходи. Проте якщо зуміти за декілька секунд розкласти отриману інформації у голову, розподіливши її зміст, то процес розуміння буде як стартовий етап активації когнітивних механізмів перекладача.

2.2 Когнітивні стратегії усного перекладача

Антропоцентричний підхід, що набув широкого поширення в лінгвістиці ХХ ст., призвів до необхідності переосмислення лінгвоцентристського спрямування, висуваючи на перший план людину як суб'єкт пізнавальної та мовної діяльності [35, с. 15]. Так, починаючи з 1975 р. став набирати популярності герменевтичний напрямок, який було представлено у перекладознавстві. Перекладач, згідно з образним порівнянням, — це грабіжник, що відбирає у вихідної мови її власність. Тому перекладач повинен прагнути повернути вихідній мові так багато, скільки він забрав у неї [58, с. 97]. Надалі поступовий вихід лінгвістичних досліджень за межі безпосередньо області лінгвістики і дедалі частіше звертання до галузі когнітивної психології та філософії суттєво вплинули на розвиток когнітивного перекладу. Це призвело до зміщення акценту від розгляду перекладу вербальних форм у бік перекладу концептів та ментальних структур, що спричинило перегляд понятійного апарату та методологічних основ перекладу. Особливому розгляду підлягають когнітивні структури, кадри та ментальний простір, що знаходить

вираження у формуванні нового підходу до розгляду когнітивної сутності перекладацького процесу, включаючи стратегію перекладу.

Актуальність стратегічного підходу до прийняття перекладацьких рішень зумовлена загальним науковим інтересом до розумових процесів, пов'язаних із отриманням, зберіганням, організацією та використанням інформації та знань. Обговорення стосовно застосування стратегій прийняття рішень, тобто. вибору ймовірнісної програми дій, що займають значне місце в роботах з психології, лінгвістики та перекладознавства. І це не випадково, оскільки стратегії розкривають суть розумової діяльності, що має місце у всіх галузях існування.

Людське мислення, як відомо, є дуже креативним, наповненим великою кількістю образів. У перекладознавстві креативність дедалі частіше співвідноситься зі здатністю перекладача мислити, творити, діяти, вирішувати. При цьому у креативності перекладача можна виділити дві сторони: інтелектуальну та мистецьку [42, с. 301]. Перша сторона пов'язана з вирішенням проблем у перекладі шляхом розпізнавання альтернатив та вибору найбільш оптимальної з них. Так, наприклад, в основі науково-технічного перекладу лежить переважно ідея «інтелектуальної» креативності. При цьому в будь-якому перекладі діє евристичний принцип, що полягає в обробці та впорядкуванні перекладацьких закономірностей, антиципації (передбачення) і конструюванні нового знання на основі узагальнення попереднього когнітивного досвіду. Прийняття рішень набуває в перекладі стратегічний характер і виявляється у виборі і використанні певного роду стратегій, тобто. того шляху, який є найбільш оптимальним [48, с. 59].

Серед зарубіжних вчених на особливу увагу заслуговує трактування поняття «когнітивна стратегія», наведена в роботах Т.А. ван Дейка, який розглядає стратегію у ролі базових знань, на основі яких формується система стратегічних процедур, необхідна індивідууму для обробки дискурсу. Ці знання передбачають певний ступінь гнучкості під час вирішення завдань. Результат багато в чому залежить від самого користувача мови, від тих знань, якими він володіє, і від тих цілей, які він ставить [46, с. 164].

Основне значення перекладацької стратегії полягає в досягненні перекладацької мети за допомогою організації перекладацької діяльності адекватно створеним умовам перекладу [49, с. 15]. Розмірковуючи в рамках антропологічної парадигми в перекладі, варто зазначити, що стратегія перекладу багато в чому суб'єктивна, оскільки залежить не тільки від особливостей дискурсу, а й від особистості самого перекладача, його професійних якостей, розумової активності, сформованості логічного апарату, ступеня володіння фоновими знаннями, психологічної стійкості до несприятливих умов перекладу (у разі, наприклад, синхронного перекладу) та ін. З іншого боку, у перекладацькій стратегії є певна умовність і ситуативність. Цілком справедливою є вказівка на те, що «стратегії утворюють відкритий список» [46, с. 164]. Справді, неможливо скласти «інструктаж», що охоплює всілякі ситуації, із якими стикається перекладач. Навіть якщо діяти відповідно до моделі «якщо... то», кількість побудов, що укладаються в її рамки, виявиться незліченною. Це нашо вухує на думку про необхідність розмежувати види перекладацьких стратегій і поряд з універсальними, або загальними, виділити ті, які мають певну специфіку, мають конкретні випадки застосування.

Необхідність поділу стратегій може бути обґрунтована тим, що з оптимізації перекладацького процесу перекладачеві потрібно володіти знаннями як мовного чи немовного характеру, так і «тактиками» ведення своєї професійної справи. Тактичний підхід до реалізації перекладацького процесу передбачає оперування сукупністю перекладацьких засобів та прийомів, що виражається у використанні перекладацької стратегії. Необхідність вибору стратегії породжується конкретною ситуацією, з якою стикається перекладач. Ситуацій у перекладі безліч, і з них з'являються певні передумови рішення як альтернативні способи дій. При пошуку необхідних методів дій перекладач, активуючи свої когнітивні структури пам'яті, вичленує, насамперед, варіанти, типові для цієї перекладацької ситуації. У разі нетипових моментів необхідно використовувати додатковий арсенал засобів для адаптації незрозумілої

частини тексту до загальної смислової та композиційної структури висловлювання[47, с. 336].

Аналіз структури висловлювання передбачає оцінку її семантичної та синтаксичної складової при обліку когнітивно-евристичного характеру її компонентів. Відповідно до теорії когнітивної граматики Р. Лангакера, структура тексту розглядається як єдина цілісність, що складається з окремих елементів, що входять до складу цієї мережевої структури і пов'язані внутрішніми ієрархічними відносинами [36, с. 49].

У перекладі синтаксична структура висловлювання представляється як прототиповий елемент – щось найбільш стійке і типове для даного тексту, виділене з урахуванням емпіричного аналізу типових структур. Прототипова фрейм-структура – це найочікуваніша частина висловлювання. Семантичне наповнення тексту може також становити його очікувану частину, представлену знаннями про стандартний контекст або ситуацію. У цьому випадку очікувана семантика тексту (або висловлювання) стосується змінної частини прототипової фрейм-структури.

На цій підставі можна виділити два основних види стратегій.

Прототипові стратегії – типові для певного тексту способи організації перекладацької діяльності, засновані на евристичному пошуку логіко-семантичних та синтаксичних фреймових відповідностей;

Прикладом може слугувати уривок з міжнародної конференції ООН під назвою “Sustainable Development Goals: Leaving No One Behind – Examples from Papua New Guinea” [67] :

Twenty years later, at the historic Earth Summit in Rio de Janeiro, Brazil in 1992, the United Nations sought to help Governments rethink economic development and find ways to stop polluting the planet and depleting it's natural resources.

Під час перекладу цього тексту не виникає жодних труднощів, оскільки синтаксична структура є цілком зрозумілою, а семантика є передбачуваною:

Двадцять років потому, на історичному саміті Землі в Ріо-де-Жанейро, Бразилія, в 1992 році, Організація Об'єднаних Націй намагалася допомогти

урядам переосмислити економічний розвиток і знайти способи припинити забруднювати планету та виснажувати її природні ресурси (56) (переклад мій. – Р. В.).

Адаптивні стратегії – додаткові способи прийняття перекладацьких рішень у разі складнощів, що виникають, якщо застосування прототипових стратегій виявляється недостатнім.

Розглянемо приклад з промови Ілона Маска “Think Big & Dream Even Bigger” [66]:

That’s also when the Internet started to happen. And I thought well I could either pursue this technology, where success may not be one of the possible outcomes, which is always tricky, or participate in the Internet and be part of it. So, I decided to drop out.

При перекладі цього уривку промови перекладачеві стане в нагоді адаптивна стратегія перекладу, оскільки найзручнішим буде дещо змінити синтаксичну структуру, використати прийом опускання та фразеологічний зворот у другій частині, таким чином отримаємо наступний переклад:

Саме у той період часу починає з’являтися Інтернет. Перше, що спало на думку: я можу розглядати цю технологію як нову можливість, хоча було зрозуміло, що це може не увінчатися успіхом. Та я вирішив, або пан або пропав (54) (переклад мій. – Р. В.).

Прототипова стратегія перекладача полягає у відокремленні з тексту та уявної передачі на МП того, що найбільш відоме, а саме:

- типова логіко-семантична побудова речення, що відповідає одній з прототипових фреймструктур;
- відомі перекладачеві терміни та супутні слова загальномовної та спеціальної лексики, знання яких ситуативно зумовлено та становить частину структури ментального лексикону усного перекладача;
- найбільш типові синтаксичні конструкції.

Для прикладу розглянемо текст з саміту ООН “Gender-ally speaking: Preventing Violence against Women and Girls by engaging Men and Boys” [71]:

Gender-Based Violence (GBV) is one of the most prevalent human rights violations in the world. The majority of GBV constitutes men's violence against women and girls. The statistics are staggering. Worldwide, an estimated 1 in 3 women will experience physical or sexual abuse in their lifetime. As the World Health Organization (WHO) has pointed out, violence against women and girls remains "devastatingly pervasive and starts alarmingly young".

Зважаючи на той факт, що усі терміни та супутні слова наявні у наведеному уривку є ситуативно зумовленими та належать до лексичного запасу усного перекладача, то сам переклад є досить структурованим, та при ньому не виникає жодних труднощів:

Гендерне насильство (ГН) є одним із найпоширеніших порушень прав людини у світі. Більшість ГН є насильством чоловіків щодо жінок і дівчат. Статистика вражає. У всьому світі приблизно 1 з 3 жінок зазнає фізичного або сексуального насильства протягом свого життя. Як зазначила Всесвітня організація охорони здоров'я (ВООЗ), насильство щодо жінок і дівчат залишається «руйнівним поширеним і починається у тривожно молодому віці (59) (переклад мій. – Р. В.).

На відміну від прототипової стратегії, адаптивна стратегія використовується у випадку складнощів, якщо застосування прототиповій стратегії виявляється недостатнім.

Адаптивні дії перекладача визначаються специфікою матеріалів, що перекладаються. До труднощів що можуть виникнути у процесі перекладу, зокрема, можна віднести:

- переклад складних термінологічних груп;
- експлікацію логічних зв'язків, прихованих за завуальованістю синтаксичної структури речення;
- усунення у перекладі багатослівності чи тавтологій, присутніх у тексті оригіналу;
- уявне редагування граматичних помилок, здатних ускладнити розуміння тексту оригіналу.

Для більш детального розуміння, наведемо кілька прикладів з промови Ілона Маска [66]:

I thought well if we could do a low-cost mission to Mars, something called Mars Oasis, which would land with seeds in dehydrated nutrient gel, then hydrate them upon landing.

Окрім того, що при перекладі даного уривку буде змінена синтаксична структура, перекладач також має впоратися з перекладом термінологічних одиниць.

Досить гарна ідея здійснити бюджетну висадку на Марс, та назвати нашу місію наприклад Марс Оазис, головною метою якої було висадити насіння в дегідративному біогенному гелі та зростити його при посадці (переклад мій. – Р. В.).

If you're going to create a company, the first thing you should try to do is create a working prototype. Everything looks great on PowerPoint. You can make anything work on PowerPoint.

Задля усунення тавтологій та зменшити багатослівність, пропонується наступний варіант перекладу в якому є синонімічна заміна та переформування структури речення задля уникнення повтору:

Перш ніж започатковувати компанію, слід створити робочий макет. У PowerPoint є неймовірна кількість функцій, які зроблять презентацію неперевершеною (переклад мій. – Р. В.).

Якщо ми звернемося до промови Стіва Джобса “How to live before you die”, то побачимо наступні варіації перекладу з використанням адаптивної стратегії [73]:

And much of what I stumbled into by following my curiosity and intuition turned out to be priceless later on.

У наведеному прикладі ми уявно редагуємо речення, змінюючи порядок постановки думки, задля легшого розуміння:

Завдяки моїй допитливості та інтуїції, якій я завжди слідував – я натрапив на безцінні речі у своєму житті (переклад мій. – Р. В.).

I was a very public failure, and I even thought about running away. But something slowly began to dawn on me — I still loved what I did. The turn of events at Apple had not changed that one bit. I had been rejected, but I was still in love. And so I decided to start over.

Під час перекладу цього уривку ми заміняємо частини мови, поєднуємо декілька речень в одне аби зменшити смислове навантаження на слухача:

Я був справжнісіньким посміховиськом, хотілося утекти світ за очі. Проте я раптом прозрів – я все ще любив цю роботу, не зважаючи на розвиток подій в Apple та відмову. Тож, я почав з чистого аркушу (переклад мій. – Р. В.).

Беручи до уваги виділені випадки застосування адаптивної стратегії, складається певне розуміння поняття адаптації під час перекладу доповідей науково-технічного.

Адаптація у сенсі «спрощення» тексту з порушеними або недостатньо певними логіко-синтаксичними зв'язками. У такому випадку відбувається уявне «відновлення» логіко-семантичних відносин висловлювання шляхом уявного переконструювання тексту відповідно до норм науково-технічного викладу. У результаті подібної адаптації об'єктом перекладу стає подумки «відновлений» текст.

Адаптація у сенсі «пристосування». Це стосується здебільшого складних термінів, переклад яких не повинен йти врозріз з реальною ситуацією у технічній галузі, що описується. Для цього необхідний не тільки більш ретельний розбір логічних відносин між компонентами терміну та глибокий аналіз контексту, а й залучення когнітивних знань перекладача, активація асоціативних зв'язків поряд із уявним уявленням ситуації, пов'язаної з явищем науково-технічної дійсності, що описується.

Таким чином, при перекладі технічних текстів виникає потреба у застосуванні обох стратегій.

Перекладач має справу з текстом, що передбачає врахування лексичних та граматичних елементів для цілісного сприйняття інформації. У рамках обраної тематики ми представляємо прототипові фрейм-структури з метою

виділення основних закономірностей логіко-синтаксичної побудови науково-технічних доповідей та промов у цій сфері. Виділені прототипи такого плану можуть служити як «шаблони» для технічного перекладача, що працює в цій галузі.

У визначенні відповідності / невідповідності елемента тексту будь-якому кадру-прототипу, вибраному як обмежувач сполучуваності елементів, беруть участь такі параметри:

- логіко-синтаксична структура речення з використанням певних формальних засобів вираження логічних відносин;
- очікуване наповнення змінної частини фрейму прототипу, що виводиться з лексичного наповнення динамічного класифікаційного кадру, сформованого на основі найбільш відомих термінологічних одиниць тексту.

Таким чином, рамка фрейму служить синтаксичною умовою його реалізації, тоді як змінна частина задається семантикою речення, включаючи лише ті одиниці, які знаходять відповідності в когнітивній системі перекладацької пам'яті.

Отже, когнітивна стратегія передбачає вибір певної програми дій до ухвалення того чи іншого рішення. Основною характеристикою когнітивної стратегії є цілеспрямованість та співвіднесеність з ментальним планом людини. Шляхом розмежування типів стратегій та позначення умов їх застосування наголошується, що науково-технічний переклад – це складний розумовий процес, в якому послідовність дій перекладача вибудовується відповідно до пред'явленої перекладацької ситуації.

РОЗДІЛ 3

ЕМПІРИЧНИЙ АСПЕКТ ДОСЛІДЖЕННЯ РОБОЧОЇ ПАМ'ЯТІ УСНОГО ПЕРЕКЛАДАЧА

3.1 Розвиток професійно-комунікативної компетентності перекладачів

Однією з основних цілей навчання синхронного перекладу є розвиток перцептивних, мнемічних та інших здібностей, необхідних для оволодіння навичками і вміннями синхронного перекладу. Ця мета обумовлюється складністю синхронного перекладу як мовленнєвої діяльності та його психолінгвістичними особливостями, у тому числі особливостями сприйняття сигналу, що надходить, функціонування пам'яті на різних етапах обробки лінгвістичної інформації, специфікою продукування висловлювання мовою перекладу, а також особливостями контролю (моніторингу) генерованого перекладацького рішення. Всі процеси, що забезпечують функціонування синхронного перекладу як специфічної діяльності, так чи інакше пов'язані з використанням ресурсів пам'яті.

Перекладацька компетентність складається не лише зі знань щодо стратегії поведінки, вроджених особистих здібностей та характеристик, а й з додаткових навичок, які будуть засвоєні з практикою [6, с. 117].

Метою підготовки усних перекладачів є допомогти студентам розвинути принаймні мінімальний рівень перекладацької компетенції, який з практикою у професійній сфері діяльності сформується у фактичний інтерпретаційний досвід. При навчанні перекладача до уваги беруться основні навички (наприклад, конспектування) і додаткові (наприклад, аналітичне слухання, публічний виступ, мнемонічні навички), пов'язані з компетенцією перекладача, які спочатку можуть практикуватися окремо, а потім об'єднуватися у процесі переходу від більш простих задач до більш ускладнених [7, с. 89].

Короткочасну пам'ять необхідно постійно тренувати, щоб перекладач краще розумів МО та її повідомлення. Отже, рівень тлумачення покращиться, і дуже ймовірно, що результати будуть задовільними. Психологи написали чимало праць про людський мозок і розробили разом з лінгвістами багато практичних вправ, які повинні виконувати студенти, які прагнуть стати майбутніми усними перекладачами.

З огляду на вищезазначене, одним із важливих інструментів запам'ятовування вважаємо мнемотехніку. Стислий Оксфордський словник англійської мови стверджує, що мнемонічний спосіб – це будь-який метод навчання, який допомагає пам'яті [18, с. 477]. Вивчаючи іноземну мову, студент може асоціювати слова нової мови з різними значеннями у своїй власній або може використовувати речення, створені спеціально для допомоги. Таким чином, мнемотехніка спрямована на запам'ятовування того, що здається складним у формі, яку ви запам'ятаєте набагато легше. В усному перекладі мнемонічний спосіб може виявитися корисним, але, на жаль, якщо інформація є абсолютно новою, не буде необхідного часу, щоб знайти просту альтернативу для запам'ятовування.

Однак пам'ять можна тренувати та покращувати. Фахівці стверджують, що так само, як ви можете тренувати своє тіло або тренувати м'язи, ви можете досягти кращих результатів у перекладі за допомогою тренування пам'яті. Яскраві та барвисті зображення добре сприймаються вашим мозком, тому щоразу, коли ви щось чуєте, слід спробувати перетворити це на приємне для мозку зображення. Одним із секретів перекладача конференції є спроба швидко передати промовлене слово у яскравий образ, тому воно залишається, навіть якщо і ненадовго у пам'яті.

Щоб покращити процес запам'ятовування за допомогою мнемонічного способу, слід використовувати позитивні, приємні образи. Адже, людський мозок часто блокує неприємні. Гумор завжди є гарним засобом легкого запам'ятовування речей або аспектів, тоді як символи, як-от дорожні знаки або червоне світло світлофора, можуть швидко та ефективно кодувати досить

складні повідомлення. Наприклад, досить легко запам'ятати зображення млявого пригніченого кажана, який приймав наступні препарати *BAT Barbiturates, Alcohol, and Tranquilizers*. Щоб запам'ятати значення слова *numismatist*, достатньо уявити *new mist rolling onto a beach from the ocean and beach is made of coins*, і одразу стає зрозуміло, що нумізмат – це колекціонер монет.

Ще одна вправа, призначена для покращення пам'яті – це переказ оповідання МО. Завдання викладача – один раз розповісти або відтворити запис студентам, яким потім слід відтворити цей текст своїми словами, не втрачаючи суті і не роблячи нотаток. В. Чжун пропонує чотири типи тактик [50]:

Табл. 3.1

Типи тактик швидкого запам'ятовування

Категоризація	Узагальнення	Порівняння	Опис
групувати предмети з однаковими властивостями	зробити загальні висновки з конкретних прикладів або повідомлення з наданого тексту	відмічати відмінності та подібності між різними речами, фактами та подіями	описувати сцени, форми чи розміри об'єкта тощо

Студентів заохочують описати, узагальнити та абстрагувати оригінал значною мірою своїми словами [43, с. 25].

Ще один простий метод, який зніме навантаження на короткочасну пам'ять – це робити нотатки. Це можливо, навіть якщо оратор має швидкий темп. Все, що потрібно зробити перекладачеві – використовувати деякі скорочення. У своїй книзі *«Нотатки для послідовного перекладу»* Е. Гіллс пояснює, що, якщо ви почуєте список у порядку: 1, 2, 3 ви все одно можете занотувати як 1, 3, 2 [27, с. 48]. Оскільки, якщо ви швидко запишете 1 і 3, вони більше не будуть обтяжувати вашу пам'ять, вам доведеться лише на пару секунд запам'ятати 2. Робити нотатки повідомлення з виокремленням більш

важливої інформації неабияк допомагає, проте слід пам'ятати основний принцип, що не все почуте перекладачем у процесі послідовного перекладу, має бути записаним [16, с. 192].

Тож, якщо ви перекладаєте на конференції, а доповідач говорить про позитивні/негативні аспекти, ви можете швидко уявити велику червону галочку і великий червоний X, які згодом допоможуть вам не тільки правильно, а й організовано донести інформацію. Якщо мнемонічний барвистий інструмент буде розвиненим в усному перекладі, кількість помилок значно знизиться, оскільки ваш розум навчиться краще організовуватися.

Задля перевірки функціонування РП усних перекладачів було проведено психолінгвістичний експеримент, під час реалізації якого студенти виконували завдання для розвитку мнемотехніки, швидкості перемикання між мовами та тренування темпу перекладу.

Метою завдань на мнемотехніку є розвиток об'єму оперативної пам'яті та засвоєння допоміжних прийомів запам'ятовування. Мнемотехніка дозволяє розвивати якісну і позиційну пам'ять, тобто запам'ятовування великого обсягу інформації та порядку проходження одиниць інформації.

Завдання полягало в максимально точному відтворенні фрагмента почутого тексту рідною мовою. Текст зачитувався поступово за схемою див. рис. 3.1:

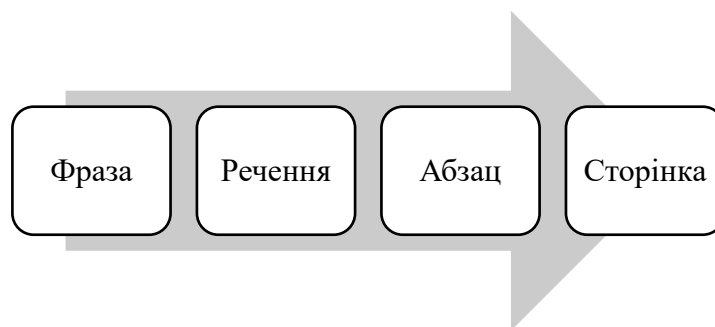

Рис. 3.1 Схема зачитування тексту

Після зачитаного відрізка виконувався переклад. Іншим завданням з текстом було відтворити його мовою оригіналу один за одним, тобто один студент починав, інший продовжував переказ тексту, особливо приділяючи

увагу числам, датам та іменам. Уривок тексту містив у собі не лише загальну інформацію, а й числа, роки народження та власні імена.

Research and surveys have shown that men occupy leading positions not only in politics, but also in any other field. In the US, only 20 % of women hold leading positions, in the UK-21 %, in China-31 %, in Russia-42 %. Women hold only 25 % of technical positions, own 6 % of TV stations, and hold 5 % of senior positions in the media. Women pulled down barriers of gender-based discrimination. There are a lot of outstanding women who managed to prove their role and position in society. Among them are Marie Curie (1867-1934), Margaret Thatcher (1925-2013), Jane Austen (1775-1817) (78), Frida Kahlo (1907-1954) (70), Coco Chanel (1883-1971) (64). Their occupations belonged to different spheres, but still they showed their professional competence. Most women are aware of the existence of gender biases and stereotypes, and they are sure that these biases mostly affect working women, which is manifested in lower wages compared to men.

Перемикання на систему іншої мови потребує психічних, емоційних, розумових та часових затрат. Це доволі довгий та трудомісткий процес, при якому студент-перекладач має спочатку навчитися запам'ятовувати всю інформацію рідною мовою, потім іноземною і після цього всього переключатися на іншу мову.

Задля мобілізації здібностей перемикання, виконувалися вправи з рядом топонімів та числівників. У кожному з рядів перше слово зачитувалося українською мовою та перекладалося студентом на англійську, а наступне навпаки. Вправа проводилася у швидкому темпі до першої помилки студента. Ще однією з функцій цієї вправи є покращення пам'яті, оскільки студенти після перекладу мали відтворити ряди слів у правильній послідовності.

Аргентина, Kassel, Сполучені Штати Америки, Sydney, Фінляндія, Newcastle upon Tyne, Новий Орлеан, Bourton-on-the-Water, Пекін, Norwich, Хемніц, The Hague, Падуя, Louisville.

Сто сорок п'ять, three million seven hundred and forty six thousand eight hundred, три тисячі вісімсот дев'яносто чотири, ninety nine hundred and forty

six thousand, один мільйон п'ятсот сімдесят дві тисячі, fourteen million five hundred and thirty-eight thousand four hundred.

При тренуванні темпу перекладу орієнтації на максимально швидкий темп недостатньо. Усному перекладачеві необхідно вміти регулювати темп своєї промови в залежності від темпу мови оратора.

Для тренування темпу мови студентів-перекладачів була розроблена низка вправ, яка базувалася на ехо-повторенні подкастів BBC News, а саме серія “A Promised Land” by Barack Obama [62]. Завдання полягало у тому, щоб студент слідував промові спікера та не наздоганяв і не відставав від нього більш як на 1-3 слова з правом відставати лише на задану кількість слів (додаток А).

Окрім вищезгаданих вправ було розроблено кілька віртуальних коліс з метою покращення функціонування пам'яті студентів-перекладачів, які склалися з ідіом та словосполучень, і головним завданням було не лише перекласти отримані вирази, а скласти історію, яку інші студенти мали переказати та перекласти (додаток Б) [72, 76].

Задля кращої розуміння результатів покращення пам'яті студенти вивчали вірші англійською мовою за досить короткий проміжок часу [74]. Звичайно ж не слід забувати про те що граматики також є важливою для усного перекладача, тому виконувалися вправи для розширення граматичних знань базуючись на матеріалі книг Cambridge English [75], Succeed in IELTS [80] та New Round-Up [68], для цих завдань було створено віртуальну дошку [77] (додаток В).

Студенти здійснювали синхронний та послідовний переклади відео TED Talks [63, 82] (додаток Г, Д), та переглянули декілька відео з корисними порадами від синхронних перекладачів ООН і не тільки [61, 69], і звичайно у рамках дисципліни був обраний фільм “The Interpreter”, який дуже гарно зображує реалії роботи усного перекладача, та дає розуміння того, яка це цікава й у той же час складна професія [81].

Завдяки розробленому курсу, студенти не лише розвинули свою аудіальні вміння, а й покращили темп, збагатили свій словниковий запас, адже до кожного з 10 епізодів був розроблений глосарій, та найголовніше, завдяки такому експрес-курсу студенти збільшували обсяг своєї РП, що неабияк важливо для перекладача.

3.2 Психолінгвістичний експеримент

Н. В. Таценко зазначає, що «метою будь-якої дискурсивної системи є внутрішня тенденція до порівняно сталого стану, який так чи інакше слугує успішній комунікації та інтегральній перцепції інформації» [12, с. 87].

Тож, у межах дисципліни практика перекладу англійської мови 20 студентів другого курсу перекладали брифінг ООН *“Daily Press Briefing: Eswatini, Trip Announcement, Yemen, Ethiopia, Nigeria, Climate, Timor-Leste/COVID-19, Water/Health Care Facilities, Migrant Pay Gap”* [65].

В умовах дистанційного навчання переклад відбувався онлайн і кожен студент перекладав протягом чотирьох хвилин. Участь у брифінгу брали спікери с різних країн таких як: Нігерія, Есватіні, Іран, Ємен та Ефіопія.

Усі спікери говорили англійською мовою та у кожного з них був акцент. У цьому і полягали складнощі, адже студенти, які не мали досвіду спілкування з жодною з цих груп населення, мали оволодіти ситуацією та виконати свою роботу на високому рівні.

Окрім акценту, ще є декілька складнощів з якими довелося зіткнутися – термінологія, аббревіатури та діалектичні конструкції, які використовували оратори.

Студенти працювали за моделлю Д. Жиля «Модель розподілу зусиль», а також користувалися стратегіями, описаними у моделі К. Сібера «Модель когнітивного навантаження».

Цей експеримент був проведений з однією групою студентів – 20 чоловік, проте 10 з них активно готувалися до цього завдання, виконуючи усі вправи

описані у підрозділі 2.1, а інша частина групи, що також складалася із 10 студентів, не навчалися за розробленими матеріалами див. рис. 8.

Рис. 3.2 Загальна кількість студентів

Результати проведеного експерименту можна побачити на діаграмі. Оскільки 10 студентів складають 50% від загальної кількості групи, можна побачити, що ті 50% студентів, котрі активно тренувалися та розширювали можливості РП показали досить гарні результати, а саме: з 50% підготовлених студентів – 45% добре сприйняли почутий текст ораторів, проте добре запам'ятати та вдало відтворити текст мовою перекладу змогли лише 40%, що складає 8 студентів. Говорячи про другу половину групи, яка також становить 50%, тобто непідготовлені студенти, можна спостерігати наступне: лише 35% змогли повністю сприйняти повідомлення, а от запам'ятати інформацію вдалося тільки 25% студентів, з формуванням та відтворенням промови мовою перекладу впоралися лише 20%, кількість яких складає 4 студенти, що є вдвічі менше від результату тих студентів, котрі готувалися до експерименту див. рис. 3.3.

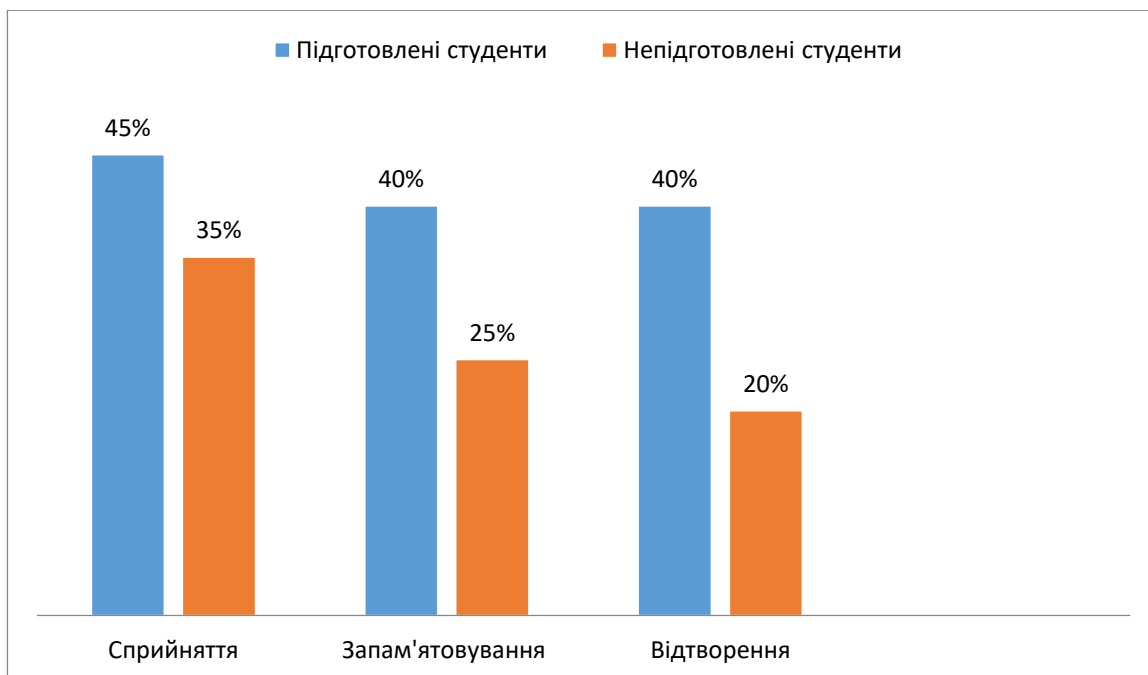

Рис. 3.3 Результати експерименту відносно окремих підгруп

Задля отримання об'єктивних даних проведеного психолінгвістичного експерименту, була зіставлена наступна діаграма. Де зображено результати експерименту відносно цілої навчальної групи – 20 осіб. Підготовлені студенти, загальна кількість яких складала 10, тобто 50%, що дорівнює кількості непідготовлених, теж 10 – 50%, мають наступні результати: 8 студентів – 40% впоралися з поставленим завданням відмінно, проте 10% – 2 студенти не виконали завдання повністю, 1 студент не сприйняв повідомлення мовців повною мірою, а інший не зміг запам'ятати всю необхідну для перекладу інформацію. Говорячи про інші 50% – непідготовлених студентів, спостерігаємо наступне: 4 студенти, що складає 20% – змогли сприйняти, запам'ятати та відтворити повідомлення мовою перекладу, проте 30% – 6 осіб, не впоралися з поставленою задачею.

Тож, від загальної кількості студентів – 12, що складає 60% від усієї групи впоралися з завданням, серед них 40% – заздалегідь підготовлених, і лише 20% – непідготовлених, що вдвічі менше. Розглядаючи кількість студентів, котрі взагалі не змогли виконати завдання, то їхня кількість складає 8

осіб – 40%, із них лише 2 студенти, тобто 10% готувалися до експерименту, і 30% – 6 студентів, які не мали попередньої підготовки див. рис. 3.4.

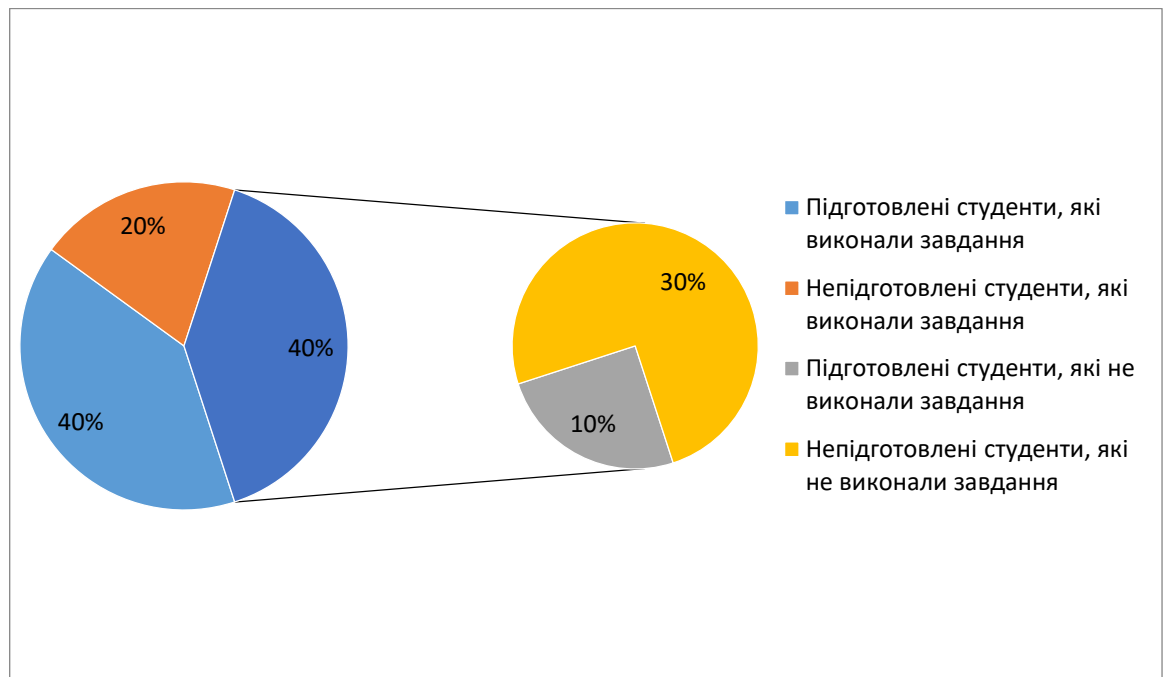

Рис. 3.4 Результати експерименту відносно всієї групи

Як можна побачити, та частина студентів, яка протягом одного місяця плідно готувалася до фінального етапу експерименту, а саме до контрольного завдання з прослуховуванням та синхронним перекладом брифінгу ООН, показала вражаючі результати у порівнянні зі своїми колегами.

Звичайно, оскільки рівень знання англійської мови у студентів однієї групи приблизно однаковий, то зі сприйняттям тексту впоралися майже на одному рівні, та все ж є невеликий відрив, який обумовлений тим, що у рамках підготовчих вправ, було прослухано чимало відео та аудіо з різними спікерами, які мали різні акценти та вживали свої власні фразеологічні та діалектичні одиниці мовлення.

Щодо категорії запам'ятовування тексту промови, можна помітити значний відрив, оскільки тренування пам'яті є одним із основних завдань у формуванні професійно-комунікативної компетентності усного перекладача. Задача розширення можливостей РП полягає перш за все в систематичності

виконання вправ на мнемотехніку, ехо-повтор, прослуховування та відтворення подкастів по пам'яті, а також їхній переказ.

На етапі відтворення також виникли деякі труднощі, пов'язані з попередніми етапами, адже якщо студент не сприйняв текст, потім не зміг запам'ятати, то відтворення повідомлення мовою перекладу буде дещо складним. Також причиною низького відсотку відтворення є те, що не всі змогли підібрати правильні відповідники, а деякі взагалі вперше чули певні терміни та аббревіатури.

Завдяки психолінгвістичному експерименту вдалося виявити, що перекладач-синхроніст отримує частину вихідного повідомлення, яка заповнює короткочасну пам'ять, у такому випадку подальша інформація з повідомлення автоматично відходить на задній план. У міру надходження в РП частин повідомлення їхня обробка здійснюється наступним чином:

Табл. 3.2

Етапи обробки повідомлення в РП

1 етап	відбувається декодування частини повідомлення вихідною мовою та перехід з поверхневого на глибинний рівень;
2 етап	декодована частина повідомлення надходить в РП для тимчасового зберігання;
3 етап	перекодування з глибинного на поверхневий рівень мови перекладу і збереження результату в РП;
4 етап	отриманий результат проходить перевірку на відповідність мові перекладу й відбувається процес відтворення повідомлення, або ж повторний процес обробки.

На випадок, якщо на четвертому етапі відбудеться повторна обробка почутої частини повідомлення, виникає ризик того, що РП буде переповненою, і, як наслідок, мозок перекладача відмовиться від отримання подальшої інформації, що призведе до прогалин у самому перекладі.

Відмінності у сприйнятті інформації, що надходить, і в подальшому впливає на весь процес обробки сигналу і, відповідно, кодування частин інформації на мову перекладу, обумовлені індивідуальними відмінностями, а саме об'ємом РП синхронних перекладачів. Однак РП забезпечена «механізмом розподілу ресурсів» і реагує відповідно до характеристик того завдання, яке необхідно вирішити перекладачеві.

Робота з розвитку пам'яті студентів полягає у вдосконаленні як довготривалої, так і короткочасної пам'яті. Довготривала пам'ять вдосконалюється за лінією ємності та підвищення оперативності відтворення. Ємність довготривалої пам'яті майбутнього синхронного перекладача повинна дозволяти запам'ятовування і зберігання великого вокабуляра, значного (у кілька тисяч одиниць) набору лексико-граматичних відповідностей і найширших відомостей у сферах політики, економіки, культури, науки і техніки.

До оперативності відтворення ще більш високі вимоги. Для успішного процесу синхронного перекладу лексико-граматичні еквіваленти повинні витягуватися з довготривалої пам'яті практично миттєво, часто ще до закінчення звучання сегменту вихідного тексту. Відповідні відомості з обговорюваної тематики, необхідні для прийняття адекватних перекладацьких рішень, також повинні оперативно і без труднощів надходити на рівень актуального усвідомлення.

Короткочасна пам'ять також потребує складної шліфування. З одного боку, необхідний розвиток таких якостей, як досить чітке відображення звукових образів прослуховуються синтагм, ритмічних груп та інших інтонаційних і синтаксичних одиниць мовного потоку на мові оригіналу зі збереженням їх в пам'яті на 1-2 секунди після закінчення звучання. На такий же короткий термін повинні утримуватися у пам'яті частини вимовлених відповідностей і трохи довше (до закінчення конструювання фрази) прийняті граматичні зобов'язання щодо породження висловлювань мовою перекладу. З іншого боку, від короткочасної пам'яті потрібно запам'ятовування і збереження

у свідомості на більш тривалий період (зазвичай до кінця виступу оратора або до закінчення засідання) відомостей з теми і мети виступу, основного змісту висловлювань і деяких найважливіших формулювань.

Отже, обмеженість РП за обсягом не є вирішальним фактором її функціонування і не визначає ефективність роботи синхронного перекладача в цілому. Більше того, як уже було сказано, обмеження РП можуть бути подолані через тренування.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи вищесказане, підкреслимо в якості основних характеристик когнітивного механізму перекладача наступні: гнучкість, динамізм, широкі операційні можливості, високу швидкість перемикання мовних і культурних кодів, швидкий перехід з однієї системи культурно-когнітивних координат в іншу, здатність приймати миттєві рішення, активність всіх механізмів пам'яті, розвинену інтуїцію, здатність до рефлексії, вміння одночасно виконувати різноманітні мовні дії, широкий арсенал знань. У рамках комунікативної ситуації інтерпретації через виконання декількох типів операцій застосовуються та виявляються різні рівні активованої свідомості, а також задіяні когнітивні механізми, які забезпечують ефективність та ментальну енергію.

Усний переклад – це складний процес, який вимагає об'єднання багатьох факторів. Одним із основних завдань, яке постає перед викладачем стає здатність поєднувати свої професійні навички з теоретичними знаннями. У процесі навчання перекладачам слід виокремити для себе низку принципів, які допоможуть у професійній діяльності. Основною метою при навчанні перекладачів має бути розширення їхнього кругозору та збільшення багажу знань одразу в декількох сферах життєдіяльності.

Незалежно від того, виконується синхронний чи послідовний переклад, роль пам'яті надзвичайно важлива. Короткочасна пам'ять базується, зокрема, на фактичному чутті звуків, не завжди фільтрації інформації, тому перекладач повинен бути обережним з повідомленням, яке він/вона передає далі. У зв'язку з тим, що довготривала пам'ять включає нейронні шляхи та синаптичні зв'язки, вона краще встановлюється в мозку перекладача. Отже, довготривала пам'ять має перевагу тоді, коли перекладач краще знайомий із сферою, до якої належить переклад; отже, інтерпретація відбувається дуже точно, завдяки правильному розміщенню слів у контексті.

Обидва типи пам'яті є важливими для якості передачі повідомлення теми. Оволодіння іноземними мовами та загальним фоном конференції є недостатніми методами покращення пам'яті. Тому тренування пам'яті має бути заохоченим через усі її аспекти – акустичні, візуальні чи семантичні, які разом з іншими інструментами є вирішальними в роботі майбутнього усного перекладача.

Перекладачеві потрібно не тільки знати правила аналізу на різних рівнях кожної з мов, залучених у цей процес, але також і те, на яких рівнях вони відповідають один одному. Тоді процес перекладу буде пов'язаний з безперервним синтезом і аналізом можливих перекладів повідомлення джерела, безперервним породженням, контролем і перевіркою перекладу по порівнянні з вихідним повідомленням, як воно розуміється перекладачем. Контроль і можливий перегляд є скоріше невід'ємною частиною процесу, ніж додатковими видами діяльності, здійснюваними після перекладу.

Механізм перемикання між мовами забезпечує постійне сканування обох систем на предмет відповідностей одиниць мови перекладу одиницям мови оригіналу. Підтримка обох систем в активному стані вимагає від перекладача-синхроніста значних когнітивних зусиль.

У процесі синхронного перекладу з підвищенням рівня стресу може відбуватися зміна стану мовної свідомості перекладача. Залежно від рівня підготовки перекладача, як в лінгвістичному, так і в психологічному плані, він адаптується до нової зміненої ситуації перекладу і застосовує ті чи інші прийоми для подолання наслідків збільшеного стресу. Це дозволяє йому не допустити втрати інформації, що перекладається. Тож професійна надійність перекладача-синхроніста безпосередньо залежить від того, наскільки він здатний нівелювати наслідки додаткового стресового навантаження.

Розглянувши дискурс усного перекладу, ми з'ясували, що тип РП перекладача співвідносяться зі стандартними функціями, знайденими в системах розмовної мови. Також нам вдалося окреслити сучасний стан цільових діалогових систем, акцентуючи увагу на підходи моніторингу

когнітивних процесів, заснованих на роботі пам'яті. Проведений психолінгвістичний експеримент виявив, що кількість помилок на одиницю тексту, кількість пауз у мовленні – зменшилися, а процес запам'ятовування, темп викладення перекладу помітно зросли.

Також вдалося виявити, що на процес перекладу впливає не лише освіченість перекладача, яка полягає в ідеальному знанні двох мов та великому словниковому запасі, а й те, наскільки гарно розвинені процеси моніторингу, необхідні для прийняття адекватних перекладацьких рішень, РП, яка вважається однією з ключових когнітивних здібностей, необхідних для здійснення усного перекладу. Також важливими є вміння правильно використовувати перекладацькі трансформації та нівелювати стрес, за допомогою певних стратегій, актуальних для перекладачів.

Можна сказати, що обмеженість РП за обсягом не є вирішальним фактором її функціонування і не визначає ефективність роботи синхронного перекладача в цілому. Більше того, як уже було сказано, обмеження РП можуть бути подолані через тренування.

Результати цього наукового доробку допомагають краще зрозуміти складну когнітивну діяльність усного перекладача, яка має відношення як до досліджень з когнітивних процесів в цілому, так і до інтерпретаційних.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у поглибленому вивченні функціонування когнітивних процесів усного перекладача, у дослідженні зорового контакту та задіяних невербальних знаків під час усного перекладу, та у розробленні методичних вправ для покращення роботи оперативної пам'яті та збільшення її обсягу.

Я, Рава Валерія Миколаївна, своїм підписом засвідчую, що моя кваліфікаційна робота *«Когнітивні процеси в усному перекладі: робоча пам'ять перекладача»* виконана з додержанням усіх вимог до наукової етики та поваги до інтелектуальних надбань, самостійно та індивідуально. Під час написання роботи я додержувалася принципів академічної доброчесності та несу відповідальність за порушення загальноприйнятих правил цитування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Воробйова О. П. Когнітивна поетика: здобутки і перспективи. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. Харків : Константа, 2004. № 635. С. 18–22.
2. Гончаренко Э. П. К вопросу о переводе последовательном и синхронном (из личного опыта обучения и преподавания). *Актуальные проблемы преподавания иностранных языков для профессионального общения* : Всеукр. науч.-техн. конф., Днепропетровск, 7–8 июня 2013 г. Т. 2. URL: http://confcontact.com/2013_06_07/8_Goncharenko.html (дата звернення: 30.11.2020).
3. Жаботинская С. А. Модели репрезентации знаний в контексте различных школ когнитивной лингвистики: интегративный подход. *Когнитивные исследования языка. Вып. III. Типы знаний и проблемы их классификации* : сб. науч. трудов / ред.: Е. С. Кубрякова, Н. Н. Болдырев. Москва ; Тамбов : Издательский дом ТГУ им. Г. Р. Державина, 2008. С. 61–74.
4. Жигірь В. І. Методи дослідження статистичних даних професійної педагогіки у підготовці менеджерів для освітньої діяльності. *Молодь і ринок*. 2010. №7-8 (66-67). С. 60–65.
5. Засєкіна Л. В. Когнітивна модель перекладацького процесу. *Філологічні студії*. 2002. № 2. С. 70–76.
6. Зінукова Н. В. Формування фахової компетентності усного перекладача у зовнішньоекономічній сфері: результати експерименту. *Вісник Університету імені Альфреда Нобеля. Серія «Педагогіка і психологія». Педагогічні науки*. 2018. № 1 (15). С. 113–119.
7. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури : навч. посіб. 4-е вид., випр. Вінниця : Нова Книга, 2004. 576 с.
8. Коляденко О. О. Термін *фрейм* у лінгвістиці. *Термінологічний вісник*. 2013. Вип. 2 (1). С. 139–144.

9. Максименко О. В., Фокін С. Б. “Community interpreting”: новий виклик для перекладача. *Українське мовознавство*. 2010. Випуск 40/1. С. 333–338.
10. Перебийніс В. І. Статистичні методи для лінгвістів : посібник. 2-е вид., випр. і доп. Вінниця : Нова Книга, 2013. 176 с.
11. Прокопенко А. В., Рава В. М. Кореляція когнітивних процесів та робочої пам'яті перекладача. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: «Філологія. Соціальні комунікації»*. 2020. Т. 31 (70), № 4, Ч. 3.
12. Таценко Н. В. Реалізація емпатії в сучасному англomовному дискурсі: когнітивно-синергетичний аспект : монографія. Суми : Сумський державний університет, 2017. 357 с. URL: <https://essuir.sumdu.edu.ua/handle/123456789/53030> (дата звернення: 20.01.2021).
13. Arumí Ribas M. Problems and strategies in consecutive interpreting: A pilot study at two different stages of interpreter training. *Meta: journal des traducteurs*. 2012. Vol. 57, No. 3. P. 812–835.
14. Baddeley A. *Essentials of Human Memory*. East Sussex : Psychology Press Ltd., 1999. 328 p.
15. Baddeley A. D. The episodic buffer: A new component of working memory? *Trends in Cognitive Sciences*. 2000. Vol. 4, № 11. P. 417–423.
16. Bonyadi A. Book review. *Translation & Interpreting*. 2021. Vol. 13, No. 2. P. 191–194. Book Review: Andrew Gillies (2019). *Consecutive interpreting: A short course*. New York: Routledge, 259 p.
17. Chmiel A. Directionality and context effects in word translation tasks performed by conference interpreters. *Poznan Studies in Contemporary Linguistics*. 2016. Vol. 52, No 2. P. 269–295.
18. *Concise Oxford English Dictionary (Computer Software)* / eds.: C. Soanes, A. Stevenson. 11th ed. New York : Oxford University Press, 2006.
19. Dam H. V. Interpreters' notes: On the choice of language. *Interpreting*. 2004. Vol. 6, Issue 1. P. 3–17.

20. Dubsloff F., Martinsen B. Exploring untrained interpreters' use of direct versus indirect speech. *Healthcare Interpreting: Discourse and Interaction* / eds.: F. Pöchhacker, M. Shlesinger. Amsterdam : John Benjamins, 2007. P. 53–76.
21. Eysenck M. W. Psychology for AS Level. 3rd ed. New York : Psychology Press Inc., 2005. 376 p.
22. Fillmore Ch. J., Baker C., Sato H. FrameNet as a 'Net'. *Proceedings of the Fourth International Conference on Language Resources and Evaluation (LREC)*. Lisbon, 2004. Vol. 4. P. 1091–1094.
23. Fillmore Ch. J., Johnson C. R., Petruck M. R. Background to Framenet. *International Journal of Lexicography*. 2003. Vol. 16, Issue 3. P. 235–250.
24. Gavioli L. Negotiating renditions in and through talk: some notes on the contribution of conversation analysis to the study of interpreter-mediated interaction. *Lingue Culture Mediazioni - Languages Cultures Mediation*. 2014. Vol. 1, No. 1–2. P. 37–55.
25. Gile D. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 1995. 274 p.
26. Gile D. Basic Concepts and Models for Interpreter and Translator Training. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2009. 283 p.
27. Gillies A. Note-taking for Consecutive Interpreting: A Short Course. Manchester : St. Jerome Publishing, 2005. 237 p.
28. Hale S. Public service interpreting. *The Oxford Handbook of Translation Studies* / eds.: K. Windle, K. Malmkjaer. Oxford : Oxford University Press, 2011. P. 343–356.
29. Hopper C. H. Practicing College Learning Strategies. 5th ed. Belmont : Wadsworth, 2010. 297 p.
30. Johnson C. R., Petruck M. R. L., Baker C. F., Ellsworth M., Ruppenhofer J., Fillmore C. F. FrameNet: Theory and Practice : Version 1.1. Printed

December 29, 2003. URL: <http://nats-www.informatik.uni-hamburg.de/pub/CDG/FrameNet/book.pdf> (дата звернення: 02.12.2021)

31. Kellogg R. T. *Cognitive Psychology*. 2nd ed. Thousand Oaks : Sage Publications, 2003. 525 p.
32. Korpala P. Interpreting as a stressful activity: physiological measures of stress in simultaneous interpreting. *Language processing in translation* / K. Dziubalska-Kolaczyk, B. Whyatt., Berlin : De Gruyter Mouton, 2016. P. 297–316.
33. Leeson L. Making the effort in simultaneous interpreting: Some considerations for signed language interpreters. *Topics in Signed Language Interpreting: Theory and Practice* / ed. by T. Janzen. Amsterdam ; Philadelphia : John Benjamins Publishing Company, 2005. P. 51–68.
34. Lorayne H. *How to Develop a Super-Powered Memory*. Preston : A. Thomas & Co., 2001. 213 p.
35. Munday J. *Introducing Translation Studies: Theories and Applications*. 2nd ed. London ; New York : Routledge, 2008. 236 p.
36. Nessel T. Reviews. *Journal of Linguistics*. 2009. Vol. 45, Issue 2. P. 477–480. Book Review: Langacker R. W. *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*. Oxford : Oxford University Press, 2008. 562 p. URL: https://www.researchgate.net/publication/231791984_Ronald_W_Langacker_Cognitive_Grammar_A_basic_introduction_Oxford_Oxford_University_Press_2008_Pp_x562 (дата звернення: 02.12.2021)
37. Rozan J. F. *Note-taking in consecutive interpreting*. Krakow : Cracow Tertium Society for the Promotion of Language Studies, 2004.
38. Seeber K. G. Cognitive load in simultaneous interpreting: Existing theories - New models. *Interpreting*. 2011. Vol. 13, Issue 2. P. 176–204.
39. Seeber K. G. Cognitive load in simultaneous interpreting: measures and methods. *Target. International Journal of Translation Studies*. 2013. Vol. 25, Issue 1 : Interdisciplinarity in Translation and Interpreting Process Research / eds. : M. Ehrensberger-Dow, S. Göpferich, S. O'Brien. P. 18–33.

40. Seleskovitch D. Language and memory: a study of note-taking in consecutive interpreting. *The interpreting studies reader* / eds.: F. Pochhacker, M. Shlesinger. London ; New York : Routledge, 2002. P. 121–129.
41. Snell-Hornby M. Of Catfish and Blue Bananas: Scenes-and-frames semantics as contrastive Knowledge System for Translation. *Knowledge System in text and Translation* : Selected papers, Aarhus, 13–15 March, 2003, event of the text and Translation conference series / eds.: H. V. Dam, J. Engberg. Berlin ; New York : Mouton de Gruyter, 2003. P. 193–206.
42. Talmy L. Force dynamics in Language and Thought. *Chicago Linguistics Society*. 1985. Vol. 21, Pt. 2. P. 293–337.
43. Tebble H. Interpreting or interfering? *Coordinating Participation in Dialogue Interpreting* / eds. : C. Baraldi, L. Gavioli. Amsterdam : John Benjamins Publishing Company, 2012. P. 23–44.
44. Timarová Š. Working memory in conference simultaneous interpreting : Doctoral dissertation / University of Leuven/Charles University, Belgium/The Czech Republic. 2012.
45. Tiselius E. Experience and expertise in conference interpreting: An investigation of Swedish conference interpreters : Doctoral dissertation / University of Bergen. Bergen, 2013.
46. Van Dijk T. A. Discourse and Context. A Sociolinguistic Approach. New York : Cambridge University Press, 2008. 217 p.
47. Wheeler M. Cognition in Context: Phenomenology, Situated Robotics, and the Frame Problem. *International Journal of Philosophical Studies*. 2008. Vol. 16, Issue 3. P. 323–349.
48. Wills W. Decision Making in Translation. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* / ed. M. Backer. London ; New York : Routledge, 2001. P. 57–60.
49. Xiao K., Muñoz R. Cognitive Translation Studies: Models and methods at the cutting edge. *Linguistica Antverpiensia, New Series: Themes in Translation Studies*, 2020. Vol. 19. P. 1–24. URL:

https://www.researchgate.net/publication/346628049_Cognitive_Translation_Studies_Models_and_methods_at_the_cutting_edge (дата звернення: 02.12.2021).

50. Zhong W. Memory Training in Interpreting. *Translation Journal*. 2003. Vol. 7, No. 3. URL: <http://translationjournal.net/journal/25interpret.htm> (дата звернення: 05.11.2021).

СПИСОК ДОВІДКОВИХ ДЖЕРЕЛ

51. Тлумачний словник української мови. *СЛОВНИК.ua*: портал української мови та культури. URL: <https://slovnuk.ua/> (дата звернення: 02.12.2021).

52. Cambridge Dictionary. English Thesaurus. URL: <https://dictionary.cambridge.org/thesaurus/> (дата звернення: 05.11.2021).

53. Collins. URL: <http://www.collinsdictionary.com/> (дата звернення: 02.12.2021).

54. Idioms and phrases. *The Free Dictionary by Farlex*. URL: <https://idioms.thefreedictionary.com/> (дата звернення: 01.12.2021).

55. Macmillan Dictionary. URL: <https://www.macmillandictionary.com/> (дата звернення: 02.12.2021).

56. Merriam Webster dictionary. URL: <https://www.merriam-webster.com/> (дата звернення: 02.12.2021).

57. Oxford Learner's Dictionaries. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/> (дата звернення: 02.12.2021).

58. Robinson D. Hermeneutic Motion. *Routledge Encyclopedia of Translation Studies* / ed. M. Backer. London ; New York : Routledge, 2001. P. 97–99.

59. The Free Dictionary by Farlex. URL: <https://www.thefreedictionary.com/> (дата звернення: 02.12.2021).

60. Thesaurus : бюро переводов. URL: <http://thesaurus.com.ua/ukr/oral-translation/simultaneous-translation/> (дата звернення: 02.12.2021).

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

61. 2 Interpreters Test Their Interpreting Skills (Speed Challenge) / WIRED. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=9C20XmtHkQM> (дата звернення: 01.12.2021).
62. A Promised Land by Barack Obama: Audio book: 11 Episodes. *Sounds BBC*. URL: <https://www.bbc.co.uk/sounds/series/m000q57g> (дата звернення: 20.01.2021).
63. Buddemeier B., Wieder J. S. Can you survive nuclear fallout? *TED*. URL: https://www.ted.com/talks/brooke_buddemeier_and_jessica_s_wieder_can_you_survive_nuclear_fallout/transcript#t-198691 (дата звернення: 02.12.2021).
64. Coco Chanel: French designer. *Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/biography/Coco-Chanel> (дата звернення: 02.12.2021).
65. Daily Press Briefing: Eswatini, Trip Announcement, Yemen, Ethiopia, Nigeria, Climate, Timor-Leste, COVID-19, Water, Health Care Facilities, Migrant Pay Gap. *United Nations*. URL: <http://webtv.un.org/search/daily-press-briefing-eswatini-trip-announcement-yemen-ethiopia-nigeria-climate-timorlestecovid-19-waterhealth-care-facilities-migrant-pay-gap/6216195592001/> (дата звернення: 02.12.2021).
66. Elon Musk: Think Big & Dream Even Bigger. *English Speeches*. URL: <https://www.englishspeecheschannel.com/english-speeches/elon-musk-2021-speech/> (дата звернення: 02.12.2021).
67. Environment and Sustainable Development. *United Nations*. URL: <https://www.un.org/en/conferences/environment> (дата звернення: 02.12.2021).
68. Evans V., Dooley J. *New Round-Up: Student's Book*. Pearson Longman, 2011.
69. Experiencing Conference Interpreting at the United Nations / CUHK Channel. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=8YFwkqN4G8s> (дата звернення: 01.12.2021).

70. Frida Kahlo: biography. *Biography*. URL: <https://www.biography.com/artist/frida-kahlo> (дата звернення: 02.12.2021).
71. Gender-ally speaking: Preventing Violence against Women and Girls by engaging Men and Boys. *United Nations*. URL: <http://webtv.un.org/search/daily-press-briefing-eswatini-trip-announcement-yemen-ethiopia-nigeria-climate-timorlestecovid-19-waterhealth-care-facilities-migrant-pay-gap/6216195592001/> (дата звернення: 02.12.2021).
72. Idioms with no limits 4 English. *Wheel Decide*. URL: <https://cutt.ly/TYyLIQ2> (дата звернення: 01.12.2021).
73. Jobs S. How to live before you die. *TED*. URL: https://www.ted.com/talks/steve_jobs_how_to_live_before_you_die (дата звернення: 02.12.2021).
74. Jones G. R. The Nation's Favourite Poems. BBC Books, 1996.
75. Kenny N., Newbrook J. Cambridge English. Advanced. Practice Tests. Plus 2: Student's Book. Pearson, 2014. 208 p.
76. Make up a story. *Wheel Decide*. URL: <https://cutt.ly/bYy0x3L> (дата звернення: 01.12.2021)..
77. Note.ly: website. URL: <https://note.ly/#> (дата звернення: 01.12.2021).
78. Southam B. C. Jane Austen: English novelist. *Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/biography/Jane-Austen> (дата звернення: 02.12.2021).
79. Stanton T. H. Enterprise Risk Management / TEDx Talks. *YouTube*. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=voGyHN-tWMg> (дата звернення: 02.12.2021).
80. Succeed in IELTS : Student's Book with 9 Practice Tests / Andrew Betsis ELT. 2014. ISBN 978-1-904663-33-1.
81. The interpreter: movies. *Netflix*. URL: <https://www.netflix.com/us/title/70019510?s=i&trkid=13747225&vlang=en&clip=81367365> (дата звернення: 02.12.2021).

82. Weinberg G. Can robots be creative? *TED*. URL: https://www.ted.com/talks/gil_weinberg_can_robots_be_creative/transcript#t-81604 (дата звернення: 02.12.2021).

PE3IOME (SUMMARY)

The specifics of language operations required in a given interpretation situation affect the psychological type of interpreter. Interpreters are characterized by openness and ease of expression, empathy, quick reaction, developed intuition, tendency to approximate wording, perception by ear.

Interpretation is associated with intense attention, intensive memory, the ability to retain large segments of speech and predict the development of content. It should be emphasized that the result of forecasting depends on the intellectual "baggage" of the interpreter.

The process of forecasting itself is characterized by the previous cognitive experience of the interpreter, so the wider the range of this experience, the more successful will be the search for an adequate interpretation option.

Consecutive interpretation is the most popular type of interpretation, and its very complex cognitive nature usually creates problems for student interpreters. In consecutive interpretation, the mediator listens to the speaker, taking notes, and at the end of a coherent course of thought, when the speaker pauses, the interpreter transmits the message using words and grammatical structures that are inherent in the target language (TL).

Simultaneous interpretation is one of the most difficult in the technical aspect, as it occurs almost simultaneously with the speaker's speech with an interval of 1-2 seconds.

Interpretation also involves working memory, which is best viewed as a temporary repository of information. Typically, details of speech forms that have been recognized during listening soon evaporate from memory (often within one second), but before this happens, a more abstract idea of the meaning of speech units emerges, which remains available for further processing.

The interpreter must then use this abstract value as input to construct the correct wording of the TL message. This part of the process requires the search for

and activation of appropriate words in the vocabulary of the TL, which would optimally express the opinion of the speaker and be grammatically compatible.

Considering working memory from this point, it becomes obvious that it performs different tasks simultaneously: the meanings of words in the source language (SL) are extracted from the vocabulary of TL and integrated into the input sentence.

Despite all the scientific advances in the study of simultaneous and sequential interpretation, the number of works on cognitive information processing, namely as an interpreter manages the process of interpretation, is a small number of works, which determines the relevance of the study.

As you know, an interpreter has to perform two linguistic tasks at the same time: listening / understanding a message in one language and reproducing already heard parts of speech in another. Therefore, the functions of memory, especially working memory, as well as its limitations should be the focus. Cognition and working memory are important areas in the research of process-oriented interpretation and translation.

The purpose of the study is to identify the specifics of the functioning of cognitive mechanisms and working memory of the interpreter.

Realization of the set purpose provides the solution of such tasks:

- to substantiate the importance of developing the professional and communicative competence of the interpreter;
- to find out ways to level the main linguistic stressors during interpretation;
- describe potential techniques and tactics to improve the working memory of future interpreters;
- to carry out an empirical study of the working memory of an interpreter;
- to understand the functioning of the working memory of the interpreter;
- to single out the basic characteristics of cognitive models of interpretation;
- to outline the monitoring processes for simultaneous interpretation.

The object of research is the cognitive processes of the working memory of the interpreter, and its subject - the peculiarities of the functioning of cognitive processes during interpretation.

The nature of the study necessitates the use of integrated methods of material analysis. The following research methods were used:

- definitive – to define the basic terms of psycholinguistics and interpretation studies;
- contrastive analysis, which allows comparison and separation of differential features of working memory among students who had previous training and those who did not perform the developed exercises;
- heuristic method, which involves the collection of previously recorded research material, i.e. cognitive models, monitoring processes and functions of working memory;
- statistical method based on research V. I. Perebyinis to identify trends in improving the functioning of working memory in future interpreters and to form calculations and comparison of diagrams in order to obtain objective data of the experiment;
- method of pedagogical experiment, which consists in the special organization of pedagogical activities of teachers and students in order to test, substantiate pre-developed theoretical assumptions and hypotheses, namely the positive impact of the developed course of exercises aimed at improving the working memory of future interpreters.

The theoretical significance of the work lies in the possibility of using the results of research in interpretation theory, methods of teaching interpretation, psycholinguistics, and also contributes to the development of the conceptual apparatus of cognitivism and linguistics.

The practical significance of the work is determined by the possibility of applying its developments in the practical activities of interpreters, in conducting practical classes on interpreting, in a foreign language, methods of teaching interpretation, compiling textbooks.

The main characteristics of the cognitive mechanism of the interpreter are the following: flexibility, dynamism, wide operational capabilities, high speed switching of language and cultural codes, fast transition from one system of cultural-cognitive coordinates to another, ability to make instant decisions, activity of all memory mechanisms, developed intuition, ability to reflect, ability to simultaneously perform diverse language actions, a wide arsenal of knowledge.

Within the communicative situation of interpretation through the performance of several types of operations, different levels of activated consciousness are applied and detected, as well as the cognitive mechanisms involved that provide efficiency and mental energy.

Interpreting is a complex process that requires a combination of many factors. One of the main tasks facing the teacher is the ability to combine their professional skills with theoretical knowledge.

In the process of training, interpreters should identify a number of principles that will help in their professional activities. The main goal in training interpreters should be to broaden their horizons and increase the baggage of knowledge in several areas of life.

Whether simultaneous or consecutive interpretation is performed, the role of memory is extremely important. Short-term memory is based, in particular, on the actual sense of sound, not always filtering information, so the interpreter should be careful with the message that he / she passes on. Because long-term memory includes neural pathways and synaptic connections, it is better established in the interpreter's brain.

Thus, long-term memory is advantageous when the interpreter is better acquainted with the field to which the interpretation belongs; therefore, the interpretation is very accurate, due to the correct placement of words in the context.

Both types of memory are important for the quality of the subject's message. Mastering foreign languages and the general background of the conference are insufficient methods to improve memory. Therefore, memory training should be

encouraged through all aspects of it – acoustic, visual or semantic, which, along with other tools, are crucial in the work of a future interpreter.

The interpreter needs not only to know the rules of analysis at different levels of each of the languages involved in this process, but also at what levels they correspond to each other.

Then the interpretation process will be associated with continuous synthesis and analysis of possible interpretations of the source message, continuous generation, control and verification of the interpretation compared to the original message, as understood by the interpreter. Control and possible revision are an integral part of the process rather than additional post- interpretation activities.

The mechanism of switching between languages provides constant scanning of both systems for correspondence of units of language of interpretation to units of language of the original. Maintaining both systems in an active state requires considerable cognitive effort from the interpreter.

In the process of simultaneous interpretation with increasing stress levels, the state of the interpreter's language consciousness may change. Depending on the level of training of the interpreter, both linguistically and psychologically, he adapts to the new changed situation of interpretation and uses certain techniques to overcome the effects of increased stress.

This allows it to prevent the loss of interpreted information. Therefore, the professional reliability of a simultaneous interpreter directly depends on the extent to which he is able to mitigate the effects of additional stress.

Examining the discourse of interpretation, we found that the type of interpreter's working memory correlated with the standard functions found in spoken language systems.

We also managed to outline the current state of target dialogue systems, focusing on approaches to monitoring cognitive processes based on memory. A psycholinguistic experiment found that the number of errors per unit of text, the number of pauses in speech - decreased, and the process of memorization, the pace of interpretation increased significantly.

It was also found that the interpretation process is influenced not only by the interpreter's education, which is a perfect knowledge of two languages and a large vocabulary, but also by how well-developed monitoring processes are needed to make adequate interpretation decisions, working memory, which is considered one of the key cognitive abilities required for interpretation.

Also, important are the ability to properly use interpretation transformations and relieve stress, through certain strategies relevant to interpreters.

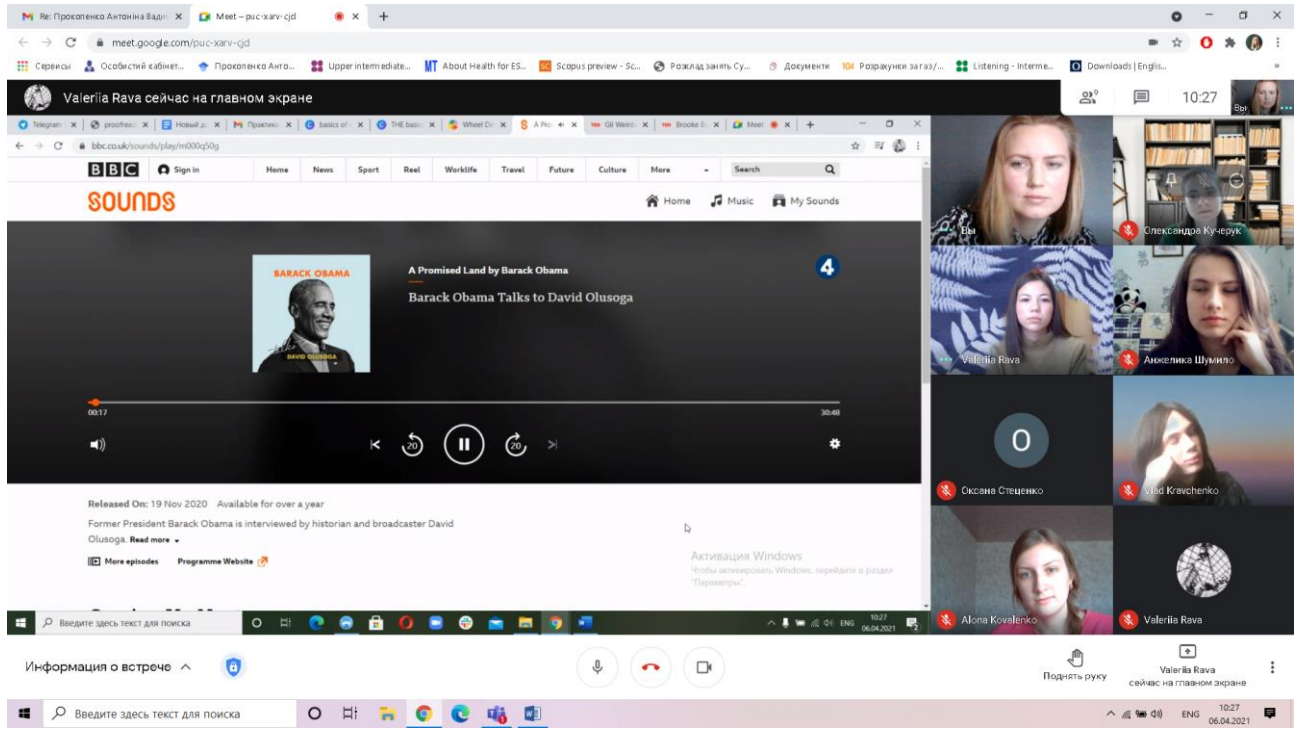
We can say that the limited amount of working memory is not a decisive factor in its functioning and does not determine the efficiency of the simultaneous interpreter as a whole. Moreover, as already mentioned, the limitations of working memory can be overcome through training.

The results of this research help to better understand the complex cognitive activity of the interpreter, which is relevant to both research on cognitive processes in general and interpretive.

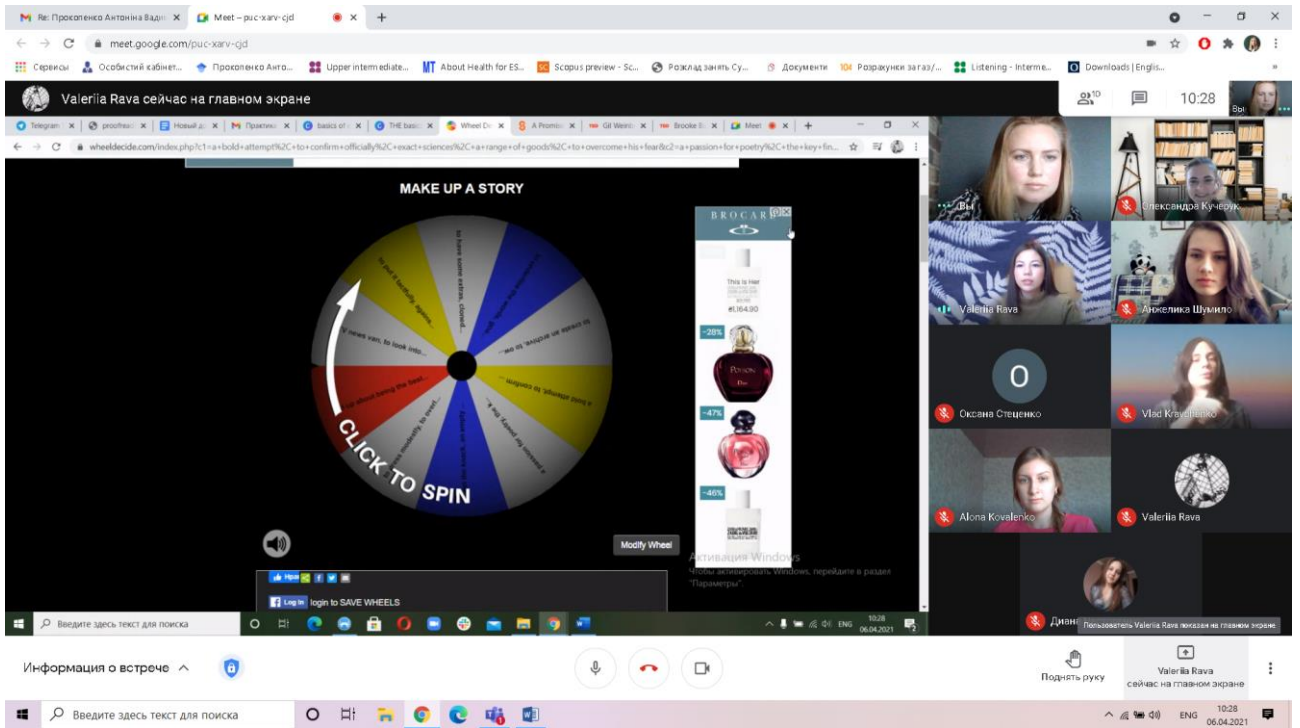
We see the prospect of further research in the in-depth study of the cognitive processes of the interpreter, in the study of eye contact and nonverbal cues involved in interpretation, and in the development of methodological exercises to improve working memory and increase its volume.

ДОДАТКИ

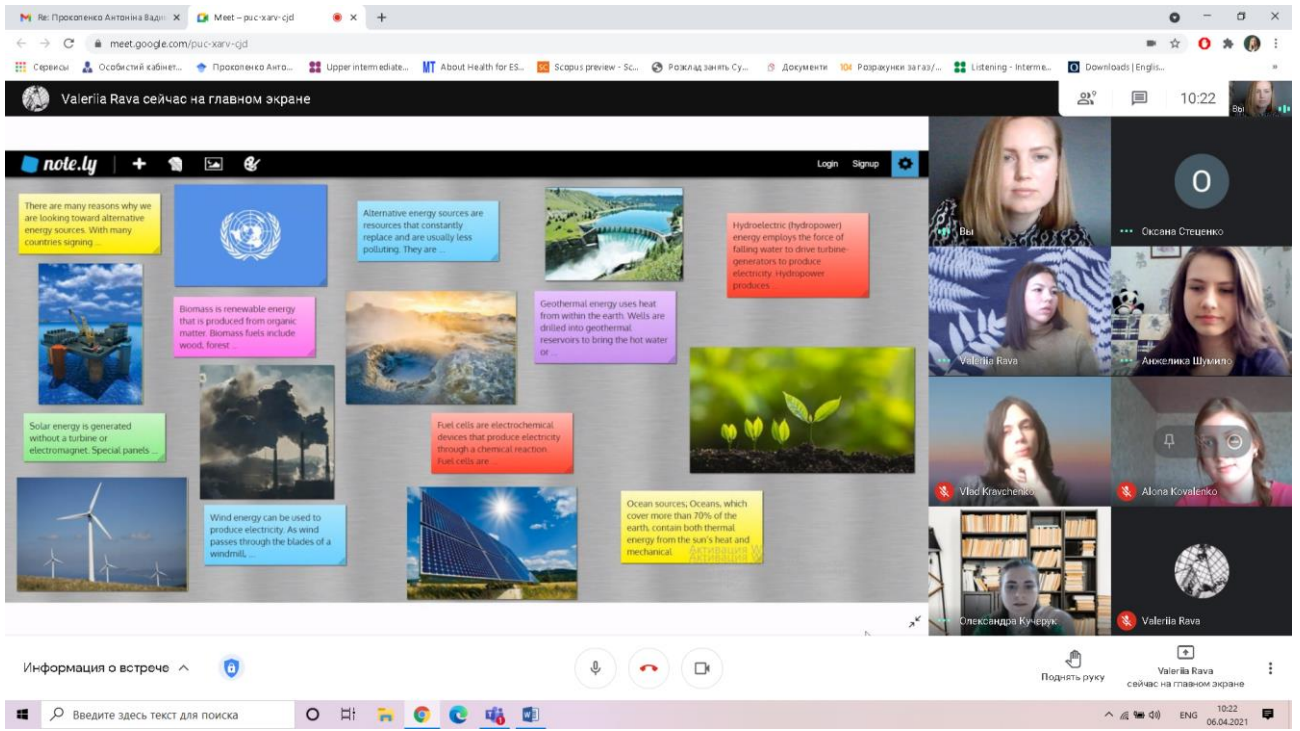
Додаток А

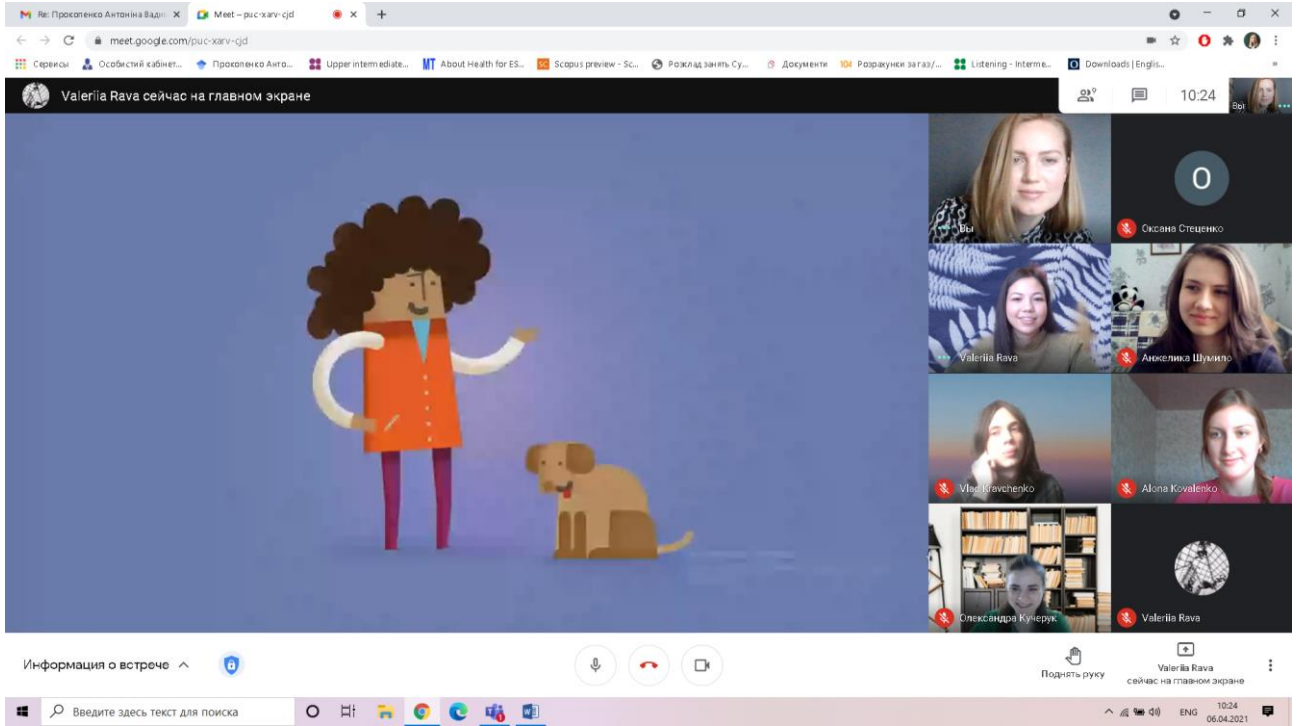
Додаток Б

Додаток В

Додаток Г

Додаток Д

